

Som på landet fast i stan

En etnologisk studie av plats, platskänsla och resonans i Hågaby

Av: Ronja Pedersen

Handledare: Elisabeth Wollin

Södertörns högskola | Institutionen för Historia och samtidsstudier

Masteruppsats 30 hp

Etnologi | vårterminen 2025

Masterprogram i etnologi med inriktning mot kulturell mångfald och transnationella processer i Europa

Abstract

This ethnographic qualitative, interview-based study investigates how residents of Håga, Uppsala, construct a *sense of place* and why the area is perceived as an attractive place to live. Drawing on Doreen Massey's theory of place and Hartmut Rosa's theories of social acceleration and resonance, the analysis highlights practices related to nature and cultivation as especially meaningful. Parts of Håga can be classified as an ecovillage, and the study also examines how the ecovillage vision and a sustainability initiative for the wider area have evolved since the 1990s and the extent to which they were realized. The findings indicate that the sense of place in Håga is shaped by proximity to nature and by Håga's position at a rural-urban interface, which can be said to be associated with sustainability. Social relations are grounded primarily in neighborly acquaintances and coexist with a degree of friction, including dynamics often described as "not in my backyard" (NIMBY). The attraction to nature and cultivation is interpreted as an expression of a need for resonance and a form of social critique. Although environmental awareness among residents is high, many of the area's sustainability ambitions were not fulfilled, and renters now express concern about possible relocations (evictions following renovations).

Nyckelord: Plats, platskänsla, sense of place, resonans, rural-urban, bilskam, ekoby, renovering, NIMBY

Ett stort tack till alla personer som frivilligt delat med sig av sin tid, sina tankar och känslor.

Tack för trevliga pratstunder, fika och sticklingar!

Jag vill också tacka min familj och mina vänner som hjälpt, peppat och stöttat när jag behövt.

Kram på er!

Innehåll

Abstract	1
Inledning.....	5
Syfte och frågeställningar.....	5
Bakgrund.....	6
Hågas historia	6
Avgränsningar	8
Tidigare forskning	8
Etnologisk forskning	8
Tidigare forskning om Håga.....	11
Metod.....	13
Intervjuer	13
Arkivmaterial.....	15
Analysmetod.....	16
Etik	17
Reflexivitet	18
Teori	19
Plats och rumslighet.....	20
Resonansteori	22
Disposition	23
Analys.....	24
Platskänslan i Hågaby	24
Det materiella Hågaby	25
De sociala relationerna i Hågaby	29
Socialt och materiellt skav.....	35
Hågaby, en ekoby?.....	42
Hågaby, visioner och verklighet.....	42

Uppsalahem, dåtid och framtid.....	53
Tankar om hållbarhet idag.....	58
I resonans med platsen	62
Naturen	62
Odlingen.....	64
Avslutande reflektioner	69
Referenser	71
Intervjuer	71
Arkivmaterial.....	71
Litteratur	71
Webbplatser el. offentligt tryck	76
Bilagor	78
Bilaga A	78
Bilaga B	79
Bilaga C.....	80

Inledning

Ja, men det är ungefär det jag berättar för dig. Jag brukar säga att vi bor. Vi bor liksom i en by mitt i stan. Det är som en liten avkrok och att det har varit ett avskärmat område. [...] [E]tt sätt som beskriver hur man bor, det är liksom att ja vi bor vid ett naturreservat och vi har, om jag säger såhär, vi har skidorna lutade mot väggen och ser slottet och kyrkan. Och då har man nästan fångat in. Ja, då har jag då tycker jag att jag har fångat in närhet, alltså just det här att vara nära stadens erbjudanden och ändå vara i lugnet. Ja och då om man lägger till att det är Sveriges fjärde [största] stad så blir det ytterligare lite extra tycker jag. (Ida)

Sveriges fjärde största stad, Uppsala. I utkanten av de centrala delarna finns ett litet bostadsområde beläget mitt i ett naturreservat avskärmat från staden med hjälp av åkrar. Citatet ovan är från Ida, boende i området. Ett område som ofta beskrivs som ”en idyll”, ”en oas”, eller ”som på landet fast i stan”. Hur kan ett sådant område finnas i Sveriges fjärde största stad? Och; vad får Ida och andra att beskriva platsen som en idyll eller oas? Gör alla det?

I en tid då över hälften av jordens befolkning bor i städer och urbaniseringen förväntas fortsätta (Globala målen 2024) kan det vara intressant att studera den här typen av områden. I takt med att befolkningen i urbana områden ökar så ökar också trycket på att få till en hållbar stadsutveckling. Ett av de sjutton målen i Agenda 2030 handlar specifikt om städer och samhällen och hur de ska kunna vara hållbara nu och i framtiden.

Håga som ligger fyra kilometer från Uppsalas stadskärna har sedan 1990-talet haft en hållbarhetsinriktning när området omvandlades från institution till bostadsområde. Av många ses det som ett område fullt av hippies, elallergiker, antroposofier och alternativmedicin. Av andra verkar det ses som ett högst attraktivt område att bo i. Stämmer fördomarna om området och vad gör att området ses som extra attraktivt av vissa? Finns det lärdomar att dra i förhållande till en hållbar stadsutveckling i framtiden?

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka vad som formar platskänslan av Håga och vad som får platsen att uppfattas som en attraktiv boplat. Genom en kvalitativ intervjustudie analyserar jag hur artikuleringar om plats, gemenskap, natur och hållbarhet gemensamt skapar en platskänsla.

Syftet är vidare att undersöka vad dessa aspekter har för betydelse i förhållande till den föreställda attraktiviteten hos Håga som boplat. Jag använder mig av Doreen Masseys teori om plats och Hartmut Rosas teorier om social acceleration och resonans för att besvara studiens syfte med hjälp av följande frågeställningar:

Hur kan Hågas *platskänsla* beskrivas utifrån artikulationer om Håga som materiell och social plats och hur kan dessa artikulationer tolkas?

Hur har ekobyen brf Hällen och Uppsalahems visioner om Håga som bostadsområde utvecklats sedan mitten av 1990-talet och hur kan utvecklingen tolkas?

Hur uttrycks tankar och känslor om natur och odling av de boende i Håga och hur kan dessa tankar och känslor förstås i form av resonans?

Bakgrund

För att förstå Håga som bostadsområde idag behövs en historisk överblick som förklarar utvecklingen från institution, till naturreservat och bostadsområde. Nedan kommer jag att ge en kort sammanfattning av detta samt statistik över dagens Håga.

Hågas historia

Håga är en liten stadsdel som ligger strax väster om centrala Uppsala. Arkeologiska utgrävningar och fynd som hittats i de fornlämningar som finns på platsen tyder på att Håga har varit en boplat sedan bronsåldern. Den mest framträdande fornlämningen är en gravhög kallad Hågahögen eller Kung Björns hög som länge varit ett landmärke på platsen (Ullén & Drenzel 2022).

Under 1900-talet har Håga främst fungerat som arbetshem och vårdhem. År 1925 öppnar ett så kallat arbetshem för män med intellektuell funktionsnedsättning och för personer som led av hörsel- och/eller synnedsättning (Svensson 1995). "Arbetshemmet kan ses som en fortsättning av skolan, för den som under skoltiden inte hunnit tillgodogöra sig så mycket bildning och kunskap att han kunde klara av att försörja sig själv" (Svensson 1995, s. 90). Under 1960-talet växer behovet av vårdplatser och arbetshemmets fokus skiftar från ett att driva ett omodernt jordbruk till modernt verkstadsarbete. Tack vare detta byggs ett kombinerat arbets- och vårdhem samt en centrumbyggnad och gymnastiksal med simbassäng i Håga. Förslaget till det nya vårdhemmet kallas för Håga by, men man beslutar att skriva ihop benämningen till Hågaby vid antagandet av planen för vårdbyn 1965 (Svensson 1995, s. 180). Tanken var nu att Hågaby som

vårdhem skulle fungera som ett eget samhälle i samhället (ibid, s. 181). Benämningarna för de olika områdena och byggnaderna på vårdhemmet finns fortfarande kvar och används än idag på skyltar i området och av de boende för att beskriva var de själva eller andra bor.

År 1985 antogs en ny omsorgslag (SFS 1985:568)¹ vilken gav människor med framför allt intellektuell funktionsnedsättning rättigheten att bli en integrerad del av samhället, inte utlokaliserade till parallella samhällen som Hågaby. Denna lagändring ledde till ett långsamt avvecklande av Hågaby vårdhem som stängde helt i mitten på 1990-talet. Det kommunala bostadsbolaget Uppsalahem köpte vårdhemmet med tillhörande mark, bycentrum och idrottsanläggning. Vårdhemmet byggdes om och renoverades för att bli allmännyttiga bostäder (Berg 2004, s. 35). Idrottsanläggningen valde Uppsalahem att riva efter några år och i slutet av 2015 hade bostadsrätter i form av radhus byggts i dess ställe (Sundvall u.å.). I byggnaderna som utgjorde det första arbetshemmet i Håga öppnade i början av 90-talet förskoleverksamhet och grundskola i Waldorfstiftelsens regi samt en Montessoriförskola. Dessa verksamheter finns kvar idag.

Området kring Hågaån och dess dalgång har sedan 1987 klassats som riksintresse för kulturmiljövård av Riksantikvarieämbetet (Riksantikvarieämbetet 2018). Sedan år 2000 har större delen av Håga klassats som naturreservat kallat Hågadalen-Nåstenreservatet (Uppsala kommun 1998) och det gamla vårdhemmet som idag är bostäder, är koncentrerade till en ”ö” i reservatet. Under 2024 var det totalt 285 personer skrivna i Håga, varav något fler kvinnor än män (Uppsala kommun u.å.) Medelåldern i Håga var år 2023 45,7 år och medianåldern var 51 år. Samma år hade 149 personer av de 220 personer som var över 18 år eftergymnasial utbildning (Uppsala kommun u.å.). Bycentrumet finns kvar, montessoriförskolan har flyttat hit och flera av lokalerna i byggnaden används som ateljéer, kontor och för olika alternativmedicinska verksamheter och behandlingar. I en större lokal i centrumet finns Kulturoasen med aktiv musikscen och café samt en butik som specialiserat sig på miljövänliga produkter och ekologisk mat.

Idag utgörs Hågaby av 77 hyresrätter (Uppsalahem u.å.), 13 bostadsrätter i BRF Hågaby 1 (BRF Hågaby 1 u.å.) och ekoby BRF Hällen som består av 22 bostadsrätter i 11 parhus (BRF Hällen u.å.).

---

¹ Observera att lagen upphävdes i och med SFS 1993:388

Avgränsningar

För att kunna besvara studiens syfte och frågeställningar har jag avgränsat studien till att omfatta boende i Hågaby bosatta i Uppsalahems hyresrätter, ekobyen BRF Hällen samt boende i BRF Hågaby 1 som alla ligger i nära anslutning till varandra. Alla dessa bostäder är belägna på den södra sidan av Hågavägen, vilken är den enda allmänna vägen genom området.

Tidigare forskning

Den här studien är etnologisk. Flera olika teman kopplade till olika ämnen har aktualiserats under arbetets gång, därav blir en bredare kartläggning av forskningssammanhanget angelägen. Huvudsakligen placerar jag studien inom den etnologiska forskningen om boende men studien placeras även inom den etnologiska forskningen om plats och gemenskap. Samtidigt berör frågeställningarna även forskning om hållbar utveckling, odling och trädgård. På grund av studiens omfattning kommer inte hela forskningsläget täckas in. Avsnittet börjar med etnologisk forskning om boende, plats och gemenskap för att sedan fortsätta med etnologisk forskning inom trädgård, odling och hållbarhet. Avsnittet avslutas med tidigare forskning om Hågaby.

Etnologisk forskning

Inom etnologisk boendeforskning har Åke Daun varit viktig genom flertalet publikationer på temat: *Strategi för gemenskap* (1976), *Boende och livsform* (1980), *Egennyttan och det sociala medlemskapet* (1982). Hans då nydanande forskning genom intervjuer och deltagande observationer ska ha varit en ögonöppnare för etnologins plats i samhällsplaneringen. Även Börje Hanssen, samtida med Daun, undersökte livsvillkoren i förorten genom studien *Familj, hushåll, släkt* (1978). Även etnologer som Kerstin Gunnemark bidrog till fältet, bland annat genom sin avhandling *Hembygd i storstad om vardagslivets praktiker och den lokala identitetens premisser* (1998), där hon studerade hur två olika generationer kvinnor byggt upp och bibehållit en lokal identitet i stadsdelen Kortedala utanför Göteborg.

Siv Ehn har i den etnografiska studien, *Grannar - behövs dom?* (1987) undersökt vad grannar och sociala relationer har för betydelse i det moderna boendet. Materialet till studien samlades in under 70- och 80-talet i form av intervjuer med boende i nya svenska förorter till några av Sveriges största städer. Dessa kontrasterades även med intervjuer från boende i den jugoslaviska staden Šid. Genom studien kommer hon fram till att det moderna grannskapet är komplext och att kontakt med grannar inte är en självklarhet trots liknande ålder och livssituation. För kontakt krävs ett öppet sinne och en viss social förmåga (Ehn 1987, s. 167–168). Även om ingen vidare

kontakt önskas med grannarna i det moderna bostadsområdet (på 80-talet) så är det inte helt ovidkommande vilka dessa grannar är och vad de har för sig. Den goda grannen är den skötsamme och lugna (Ehn 1987, s. 93–103). Eftersom jag fokuserar på ett bostadsområde i min studie är relationer till och prat om grannar högst aktuella. Intressanta paralleller finns att dra mellan Ehns resultat av den goda grannen och utsagor och artikuleringar som finns av grannrelationer i mitt insamlade material. Idén om den goda grannen som Ehn identifierade på 80-talet är högst levande i Hågaby idag.

Barbro Blehrs etnologiska avhandling *Lokala gemenskaper* (1994) behandlar hur ett litet norrländskt samhälle på 1980-talet antas vara en enhet med en gemenskap. Blehr undersöker om denna lokala gemenskap finns och hur den då skapas och reproduceras av byborna genom olika verksamheter och handlingar. Genom studien visar det sig att det inte finns en enhetlig lokal gemenskap utan flera grupperingar och uppdelningar mellan lokala, infödda och inflyttade (Blehr 1994, s. 180) och att det är pratet som förenar människor. En särskild kategori som identifieras och betecknar relationer människor emellan är benämningen *bekant*. Blehr (1994, s. 187–189) beskriver det som både ett emiskt och ett etiskt begrepp och som visade sig centralt i pratet om relationer på platsen. Det är ett förenande begrepp som överskrider gränser som infödd eller inflyttad, det kan också beteckna andra typer av relationer som släktskap eller grannskap. Blehrs studie är intressant i förhållande till min studie på det sätt att jag också försökt fånga och identifiera en lokal gemenskap i Hågaby. Denna lokala gemenskap är i likhet med den i Blehrs studie abstrakt och till viss del icke-existerande. Begreppen *bekant* och *bekantskap* är dock användbara för att analysera de sociala relationerna i Hågaby också.

Etnologen Bo Nilsson identifierar och undersöker hur berättelser om norrländska landsbygder kan förstås som uttryck för motberättelser, ett oppositionellt narrativ i *Rurala narrativ: Opposition – makt – moral* (2020). Han identifierar två kategorier av berättelser om landsbygder, dystopiska och idylliserande. I dessa berättelser framstår landsbygden som offer respektive föredöme och bygger på upplevelser av makt och rätten till självdefinition. Som en del i detta framkommer anti-urbana narrativ som motstånd till den urbana normen. Dessa narrativ framställer landsbygder som föredömliga och hållbara i jämförelse med den hektiska och kapitalistiska staden. Liknande berättelser och narrativ finns i det material jag samlat in. Frågan är vad det får för betydelse i förhållande till en stadsnära ”landsbygd”.

I den etnologiska avhandlingen *Inget riktigt hem: Kvinnors erfarenhet av den tillfälliga bostadsmarknaden i Stockholm* (2024) undersöker Lenita Kefala den osäkra bostadsmarknaden i Stockholm på 2020-talet. I fokus är kvinnor som bor i andrahand och hur dessa kvinnor

upplever sin boendesituation och hur den i sin tur påverkar deras dagliga liv och självständighet. Studien grundar sig i feministisk fenomenologi och Kefala kommer fram till att den kvinnliga kroppen ses som en fördel på bostadsmarknaden (i motsats till den manliga kroppen) samtidigt som den osäkra och otrygga boendesituationen som andrahandsmarknaden innebär sätter inträdet till det verkliga vuxenlivet på paus. Kefala försöker fånga vad ”ett gott boende” innebär, trots bostadsmarknadens brister och stadens otillgänglighet. Skillnaderna mellan Kefalas studie och min är många, samtidigt finns det likheter i uttalanden om en osäker framtid kopplat till boendet. De informanter som i den här studien hyr sin bostad genom Uppsalahem uttrycker en stark oro inför kommande renoveringar, hyreshöjningar och hur det kommer att påverka möjligheten att bo kvar på sin trygga plats.

Det finns en hel del forskning om odling och trädgård. Några som lagt mycket tid och energi inom detta område, i en svensk kontext, är etnologerna Katarina Saltzman och Carina Sjöholm. I *Trädgårdens arbete och redskap: Klassisk etnologi i nya sammanhang* (2013) behandlas känslorna, verben och redskapen som förknippas med trädgården och trädgårdsarbetet utifrån en mängd frågelistsvar. Just redskapen är inte synliga i mitt eget material men däremot en del verb som beskriver vad man gör i trädgården men också känslorna, att arbetet både kan vara lustfyllt och ångestladdat med skuld-känslor kopplade till måsten. I *Gräva upp och klippa ner – liv och rörelse i villaträdgården* (2014) lyfts teman som att trädgården även kan generera negativa känslor som skuld eller att kroppen inte orkar med när man blir äldre. De beskriver även trädgården som mer eller mindre privat och vilka handledningar (eller icke-handlingar) som kan leda till viss irritation. I *Mitt körsbärsträd och din kirskål - Biosociala gränsförhandlingar i villakvarteren* (2018) står trädgårdens gränser i fokus. I flera av intervjuutsagorna i den här studien finns likheter med teman som Saltzmanns och Sjöholms identifierade i sina studier om odling, trädgård och gränser och överträdelser av dem.

I avhandlingen *Cultivating Responsible Citizenship* (2024) undersöker Paul Sherfey den politiska betydelsen av urbana tillsammansodlingar i Sverige och Tyskland. Han tolkar dessa som perikapitalistiska platser, alltså platser som utmanar den rådande nyliberala normen genom de meningsskapande praktiker som utgör dessa platser.

Andreas Backa skriver om självhushållning som kulturell process och hur denna artikuleras av självhushållande svenskösterbottningar i artikeln *Den gröna drömmen* (2018). Han undersöker vilka drivkrafter i form av ideal och värderingar som uttrycks av självhushållarna i beskrivningar av praktiker och föreställningar. I studien som baseras på frågelistor och fördjupande intervjuer kommer han fram till att självhushållning kan tolkas som en form av

motstånd eller samhällskritik av just konsumtionssamhället, användningen av (giftiga) bekämpningsmedel, och oetisk djurhållning. Självhushållning är därmed, menar Backa, meningsskapande genom sin autenticitet; den är framställd av den egna handen. Kopplat till detta kan han utläsa en idealisering av kroppsarbete, vilket han tolkar som att även odlings- och djurhållningspraktikerna är meningsskapande i sig, inte enbart resultatet av praktikerna (Backa 2018, s. 131–132). Även om deltagarna i min studie, i huvudsak, inte uttryckt en ambition om att vara självförsörjande genom sina odlingar så finns det många likheter mellan utsagorna i Backas studie och den här studien. I prat om odling så uttrycker flera studiedeltagare en idealisering av kroppsarbete, kontakt med jorden och ett visst motstånd mot kommersiell handel.

I sin avhandling *Tillhör vi Sveriges framtid? En etnologisk studie av vardag och hållbarhet i norrländsk glesbygd* (2014) har Elisabeth Wollin Elhouar undersökt hur vardagspraktiker och hållbarhet praktiseras, konstrueras och förstås av människor boende i norrländsk glesbygd. Avhandlingen har ett särskilt fokus på social hållbarhet, transporter i vardagen och arbetsliv. Även om våra studier har många olikheter ser jag den som relevant ur ett dikotomiskt perspektiv. Det urbana och rurala tolkas ofta som varandras motsatser. Wollin Elhouar (2014, s. 14, 187) påpekar att det rurala ofta ses som ohållbart i ett socialt och ekonomiskt perspektiv, genom brist på arbetstillfällen och tillväxt. Däremot blir samma landsbygder och glesbygder romantiserade och hållbara i fråga om lugn och långsamhet. Flertalet medverkande i min studie har beskrivit Hågaby som en stadsnära landsbygd; de får fördelarna av att bo på landsbygden men kan samtidigt utnyttja fördelarna som kommer med att bo i en större stad.

I artikeln *Flygskam, klass och ändrade resvanor. Nätnarrativ om tågsemestrande* (2020) skriver Elisabeth Wollin om hur narrativ om tågsemestrande i Facebook-gruppen *Tågsemester* kan kopplas till begreppet flygskam, som ur ett kulturteoretiskt perspektiv kan kopplas till klass och plats. Wollin menar att det ökande tågsemestrandet inte enbart handlar om att vara medveten om flygresornas konsekvenser för klimatet, hon menar att det ökande tågsemestrandet i huvudsak kan kopplas till en urban, svensk medelklass som försöker fjärma sig från flygskammen (2020, s. 49–50). Flera av informanterna i den här studien tar avstånd från flyget och jag argumenterar för att även bilen är skambelagd idag.

Tidigare forskning om Håga

En del tidigare forskning finns om Hågaby och mer specifikt ekobyn brf Hällen. Denna forskning bedrevs framföra allt av Per G Berg som vid sin bortgång 2021 var professor i

landskapsarkitektur med inriktning mot planering vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Han var själv boende i ekoby och en stark drivkraft i ekobyföreningen för att förverkliga ekoby. En stor del av den forskning han publicerat om Hågaby (Berg 1997; Berg 2002a; Berg 2002b; Berg 2002c; Berg 2004) grundar sig i FN:s Habitat II Agenda. Han menar att Hågaby är ”ett ovanligt tydligt pedagogiskt exempel på strategier som antagits i enlighet med FN:s Habitat Agenda” (Berg 2002a, s. 26, min översättning). Samma Habitat Agenda har även legat till grund för en modell som Berg tagit fram och som visar på de resurser som behövs för att en mänsklig bosättning ska vara hållbar. I den första versionen bestod modellen av sex olika resurser för ett hållbart bostadsområde (Berg 1997; Berg & Nycander 1997, s. 121). Senare kom modellen att bestå av sju olika resurser för ett hållbart bostadsområde och kom att kallas *PEBOSCA-modellen*. Namnet på modellen är en akronym på engelska som på svenska blir *FEBOSKE* och betecknar de sju resurserna som är: *fysiska, ekonomiska, biologiska, organisatoriska, sociala, kulturella* och *estetiska* (Berg 2002d; Berg 2004). När området i Hågaby renoverades och omvandlades från vårdhem till bostadsområde togs det hänsyn till dessa sex (sju) resurser under planeringen av området (Berg 1997). I praktiken innebar det att man tog hänsyn till och planerade utifrån energi- och vattensparande åtgärder (fysiska resurser), försökte hålla ner boendekostnaderna genom återbruk och investeringar i långsiktigt hållbara material (ekonomiska resurser), tog hänsyn till kringliggande omgivningar och skapade möjlighet för odling och trivsamma grönytor i närområdet (biologiska resurser), man försökte underlätta vardagslivet med goda kommunikationer genom bra telekommunikation, cykelavstånd till stadskärnan, kollektivtrafik och bilpoler (organisatoriska resurser), det fanns förskolor och skola i området, ekologisk närbutik och naturliga mötesplatser som torg, lekparker, Kulturoasen och den lokala idrottsanläggningen med simbassäng (sociala resurser), för att stärka känslan av sammanhang på platsen fanns goda möjligheter att lära sig av platsens långa historia (historiska resurser), vackra grönytor och hälsosamma och hållbara materialval skapade trivsamhet i bostadsområdet tillsammans med den naturliga tystnaden i avskärmningen från staden tack vare naturreservatet (estetiska resurser) (Berg 2002d, s. 19–21). Berg menade att det fanns mer än 50 exempel på olika faktorer som bidrog till hållbarhet i Hågaby (Berg 2002, s. 38). Samtidigt var området planerat för att ta hänsyn till olika dimensioner av privata och offentliga sfärer som skulle skapa en högre känsla av trivsel, att kunna umgås med andra när man känner för det och samtidigt få vara i fred när man ville det (Berg 2004, s. 43).

År 2000 blev Hågaby en modell-by. “[...] its main objective was to illustrate an example of resource efficient habitation in healthy houses within a socially supportive neighbourhood”

(Berg 2004, s. 35). Detta gjordes som en del i det så kallade SUPERBS-projektet vilket står för Sustainable Urban Patterns around the Baltic Sea. Projektet var en del av Baltic University Program som samlade forskare, studenter, stadsplanerare med flera runt Östersjön för att tillsammans arbeta mot en hållbar Östersjöregion (Berg 2004, s. 31). Detta ledde till att Hågaby genom åren haft många internationella besök av människor från hela världen som ville se och lära sig mer om byn, de sju resurserna för ett hållbart bostadsområde, samt se tekniska och andra lösningar med egna ögon.

Detta är viktiga fakta att ha med i bakhuvudet under resterande läsning. Flertalet studiedeltagare återkom till Per G Berg som eldsjäl, som forskare och som arrangör för internationella besök.

Metod

I detta avsnitt beskriver jag de metoder jag använt för att genomföra studien. Den huvudsakliga metoden är intervju och en sekundär metod och materialkategori är arkivstudier. Nedan beskriver jag dessa metoder, hur jag gått till väga för att bearbeta och analysera det insamlade materialet, samt etiska och självreflexiva överväganden och reflektioner.

Tillvägagångssättet för den här studien kan i stora drag beskrivas som abduktiv och problemdriven. Gunnarsson Payne och Öhlander (2022, s. 37–39) liknar den abduktiva ansatsen med att ha ett rörligt sökarljus. Det handlar om att pendla mellan empiri och teori för att generera en empiriskt välgrundad analys. Detta har gjort att jag började med ett väldigt brett syfte och med vaga frågeställningar när jag gav mig ut i fältet för att se vad som fanns att gräva djupare i. Under arbetets gång har jag försökt att applicera flera olika teorier och begrepp innan ett mer konkret syfte och frågeställningar kristalliserats.

Intervjuer

Min avsikt har varit att undersöka hur människor tänker, känner, drömmer och resonerar kring sitt boende och platsen de bor på. Intervjun är den metod som tillgängliggör en människas inre värld för en annan person och ger samtidigt möjlighet för reflektion (Fägerborg 2011). Genom möjligheten att ställa frågor och följdfrågor samt uppmuntra till berättande, skapar intervjusituationen förutsättningar till att gå på djupet i ett ämne (Fägerborg 2011, s. 89). Även om Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015, s. 38) menar att det är mindre viktigt att kategorisera sina kvalitativa intervjuer i fack, så är det viktigt att beskriva tillvägagångssättet som en del av transparensen (Hagström & Nylund Skog 2022). Jag beskriver mitt tillvägagångssätt som semistrukturerad samtalsintervju (jfr. Hagström & Nylund Skog 2022). Med det menar jag att

jag haft en intervjuguide med fasta frågor och teman som jag avsett diskutera med alla studiedeltagare. Däremot har jag låtit samtalet flyta någorlunda fritt under intervjutillfället och har i vissa fall låtit informanten styra samtalet. Alla frågor har inte ställts exakt likadant till alla informanter och flera har själva tagit upp teman eller svarat på de frågor jag haft utan att jag behövt ställa dem.

Jag har använt mig av två olika frågeformulär när jag genomfört intervjuerna. Anledningen till att jag valde att ha flera frågeformulär berodde på att jag ville ställa fler och fördjupande frågor om valet att engagera sig i ekobyföreningen och uppförandet av brf Hällen till de informanter som bodde eller har bott i brf Hällen. Frågeformulären har varit olika på det sätt att personerna som bor eller har bott i brf Hällen också har fått frågor om de var engagerade i ekobyföreningen innan bostäderna byggdes, vad som gjorde dem intresserade, vad den initiala tanken eller visionen med ekobyprojektet var och hur det är att bo i ekoby idag, samt om ett boende i brf Hällen förutsätter en speciell typ av livsstil.

För att få tag på personer att intervjua delade jag ut 105 informationsbrev i postlådor vid Brf Hällen, Brf Hågaby 1 och Uppsalahems hyresrätter i Hågaby. Totalt intervjuades elva personer. Fem av dem var kvinnor och sex av dem var män och åldrarna på de medverkande sträckte sig från 49 år till 84 år. Totalt var sex personer boende i Uppsalahems hyresrätter, en person var boende i brf Hågaby 1, tre personer var boende i ekoby brf Hällen och en person var tidigare boende i ekoby brf Hällen och bodde nu på annan plats i Uppsala. En av de medverkande fick jag kontaktuppgifter till från en vän och de andra personerna har tagit kontakt med mig efter att de hittat informationsbrevet i sin postlåda. Majoriteten har jag träffat i deras hem, två personer har jag intervjuat med hjälp av mötesverktyget Zoom och två personer har jag träffat på kulturoasen i Håga, en av intervjuerna kan benämnas som ”walk-and-talk”. Jag fick en guidad tur av Hågaby och samtidigt möjlighet att prata och ställa frågor till personen som jag promenerade med. Alla intervjuer förutom ”walk-and-talk-träffen” spelades in av praktiska skäl. Under intervjuerna tog jag stödanteckningar och efter intervjuerna skrev jag mer utförliga anteckningar om till exempel vad vi pratat om när inspelningen stängts av. För ”walk-and-talk” intervjun fick jag förlita mig på minnet och skriva mer utförliga anteckningar om mötet i efterhand. Intervjuerna varade mellan 25 min och 2 timmar och 15 min. Alla intervjuer transkriberades. Tillvägagångssättet för materialbearbetning beskrivs nedan under *Analysmetod*.

I intervjusammanhang kan det alltid vara bra att diskutera om det fanns någon så kallad ”tredje närvarande” (jfr. Pripp 2011). Under intervjuerna som utfördes till den här studien har jag

identifierat två potentiella ”tredje närvarande”, dels vill jag argumentera för att Uppsalahem som hyresvärd för majoriteten av de intervjuade fungerade som en tredje närvarande under flertalet intervjuer, dels vill jag argumentera för att Per G Berg också, till viss del, var högst närvarande i flera intervjuer. Uppsalahem framstod som tredje närvarande genom att flera av studiedeltagarna lyfte tankar, åsikter och framför allt farhågor kopplade till Uppsalahem och dess förvaltning av fastigheterna och platsen som de äger i Håga utan att jag ställde några som helst frågor om Uppsalahem eller hur de upplevs som hyresvärd och förvaltare (jfr. bilaga C). För mig var det tydligt att vissa åsikter och ståndpunkter om Uppsalahem var viktiga för dessa personer att föra fram, som att jag kunde vara en talesperson för de boende i Hågaby. En del av dessa synpunkter och åsikter och vad dessa betyder kommer jag återkomma till i kapitel två av analysen under rubriken *Uppsalahem, dåtid och framtid*. Berg som jag presenterade under rubriken *Tidigare forskning om Håga*, framstod som en tredje närvarande under intervjuerna genom sin forskning. När jag bad personerna beskriva Håga som för någon som aldrig besökt platsen så var det flera som valde att beskriva platsen utifrån Bergs PEBOSCA-modell, man radade upp de resurser man kom ihåg eller hänvisade till dessa på annat sätt. Min tolkning av detta är att Berg var en framträdande person på platsen, som genom sin person och sin forskning gjort intryck på mer än bara ekobyns framväxt.

Arkivmaterial

Arkivmaterialet jag har använt har jag fått tillgång till via Uppsala stadsarkiv. Majoriteten av materialet har fungerat som en sekundär materialkategori. Det har använts för att ge mig en bredare förståelse för området och den omstöpning som skedde av området på 90-talet.

Det är två dokument som jag använt för att analysera materialet som presenteras i kapitel två av analysen. Det är *Ekoboende i Håga by* (1996) skriven av Berg för Ekobyföreningen i Uppsala samt *Framställning om ändring av detaljplan för Håga by 10:9 (ny beteckning) Uppsala* (1995) av Uppsalahem AB. *Ekobonde i Håga by* (1996) var en bilaga till samrådsmaterialet för detaljplaneändringen av Håga som gjordes på 1990-talet. Dokumentet beskriver i huvudsak Ekobyföreningen i Uppsalas visioner för ekoby Hällen. Det innehåller en förenklad version av de byggnadstekniska lösningarna och en beskrivning av hur ekoby och Hågaby ska bli ett socialt hållbart bostadsområde.

Det andra arkivmaterialet som jag använder mig av i analysen är *Framställning om ändring av detaljplan för Håga by 10:9 (ny beteckning) Uppsala* (1995) av Uppsalahem AB. Detta är ett samlingsdokument med information som finns i Uppsalahems arkiv, Dnr 95/1625–1, förvalt

av Uppsala Stadsarkiv. Dokumentet innehåller beskrivningar av Uppsalahems visioner för platsen och fungerade också som samrådsmaterial för detaljplaneändringen.

Analysmetod

I kvalitativ forskning kan det vara svårt att förstå vad analysarbetet innebär (Nilsson & Lundgren 2024). Ett sätt att öka transparensen i studien är att beskriva hur analysen och urvalet av materialet går till. Min metod kan beskrivas som *abduktiv* i den mening att jag pendlat mellan empiri och teori för att driva analysarbetet framåt (jfr. Gunnarsson Payne & Öhlander 2022). Samtidigt kan min metod beskrivas som *närläsning* då jag flera gånger läst igenom och sorterat materialet med olika färgsystem (jfr. Henriksson & Sund 2024, s. 72). Detta har gett en god kännedom om materialet och sorteringen och grupperingen av teman har ändrats flera gånger under arbetets gång. Jag har framför allt letat efter upprepningar, friktioner och detaljer i mitt material.

Analysprocessen börjar redan under intervjun genom tankarna som väcks under samtalet. Det fortsätter sedan under transkriberingsprocessen. Den här gången valde jag att använda Microsoft Office AI-verktyg för transkribering som är ett integrerat i Word för att få ett första utkast av intervjuerna. Jag lyssnade sedan igenom den AI-genererade transkriberingen och rättade texten. När allt var färdigtranskriberat läste jag igenom alla intervjuer och gjorde en preliminär sortering av materialet med hjälp av att göra färgmarkeringar i texten.

Jag skrev sedan ut alla transkriberingar utan dessa färgmarkeringar och började om fast mer ingående och gjorde färgkodningen med penna på papper i stället. Samtidigt passade jag på att sammanfatta långa utsagor, göra listor när en person radade upp saker som var bra respektive dåliga med området. Här gjorde jag även preliminära analyser genom skriftliga kommentarer i marginalerna. Jag passade även på att stryka stycken och sidor som antingen var irrelevanta, genom att inte svara mot studiens syfte, eller den typen av svar som var för personliga och skulle kunna göra personen identifierbar.

Efter detta gick jag vidare utifrån färgmarkeringarna i texten som representerade olika teman. Utifrån varje tema gjorde jag listor med de ord, begrepp eller meningar som var återkommande eller stack ut i materialet. Utifrån detta har jag sedan kunnat ringa in sex större teman: ekoby, Uppsalahem, utsagor om Håga som materiell och social plats samt beskrivningar av odlingspraktiker, hållbarhetspraktiker och naturupplevelser. Dessa teman har jag här delat upp i tre delar eller ”kapitel” under *Analys*.

Etik

Inom all typ av forskning är *forskningsetik* och *forskareetik* viktiga att reflektera över och ta hänsyn till för att bedriva forskning inom ramen för god forskningssed. Forskningsetik handlar om att som forskare ta ansvar för och visa respekt för studiedeltagarnas rättigheter och människovärde före, under och efter genomförandet av studien. Det handlar också om att väga eventuella risker och skada mot kunskapsvinster och andra mervärden som förväntas av studiens resultat. Forskareetik handlar i stället om transparens och att ta ansvar för den kunskap som produceras och eventuellt reproduceras genom studiens resultat (Vetenskapsrådet 2024, s. 13; Hughes Tidlund & von Unge 2022, s. 48–49; Pripp 2011, s. 80–83). I det här avsnittet beskriver jag etiska överväganden och val som jag gjort under studiens gång.

Alla studiedeltagare, med undantag från en person, har fått skriftlig information om studien i sina brevlådor och själv anmält intresse för deltagande. Personen undantagen från regeln fick information om studien via telefon innan beslut om deltagande och sedan skriftlig information när vi träffades. Alla studiedeltagare fick en samtyckesblankett med ytterligare information om studien, dess tillvägagångssätt, information om lagring och behandling av personuppgifter samt information om att de när som helst kan dra tillbaka sitt samtycke till att medverka i studien (jfr. Hughes & von Unge 2022, s. 53–54). De fick möjlighet att läsa och ställa frågor innan undertecknande. Alla studiedeltagare har gett sitt skriftliga samtycke till att delta i studien enligt bilaga B. De fick även behålla en egen kopia av samtyckesblanketten för att ha kvar information om studien samt kontaktuppgifter till mig, min handledare och högskolan för att när som helst kunna dra tillbaka sitt samtycke och därmed sin medverkan i studien, eller för att ställa frågor i efterhand.

Etiska överväganden har skett i samråd med min handledare. Ett övervägande jag gjort i samråd med min handledare är huruvida platsen Håga/Hågaby skulle pseudonymiseras eller inte. Jag har valt att inte pseudonymisera platsen för att kunna använda mig av och hänvisa till olika arkivmaterial, tidigare forskning om platsen och data från det kommunala bostadsbolaget Uppsalahem. Jag har medvetet uteslutit information och intervjuutsagor som kan vara skadliga för området och därmed är min bedömning att kunskapsvinsten är större än den möjliga skada studien skulle kunna orsaka. Studiedeltagarna som medverkat genom intervjuer har pseudonymiserats för att minimera skada och skydda deras rätt till integritet. Eftersom Hågaby är ett litet samhälle finns stor risk för igenkänning och identifiering av studiedeltagarna inom gruppen. För att ändå försvåra detta utesluter jag personlig information som till exempel ålder och sysselsättning samt bearbetar intervjuцитat språkligt för att öka läsbarheten och minska

identifiering genom eventuella dialekter, brytningar eller språkstil. På något enstaka ställe i texten har jag också valt att utesluta referens till den intervju en utsaga är plockad från för att öka personens rätt till integritet. Jag har också uteslutit intervjuutsagor eller information som studiedeltagare uttryckligen bett mig att inte spela in eller stryka.

Reflexivitet

Som en del i forskartiken är det viktigt att vara transparent och reflektera över hur studien och kunskapen den producerar är situerad. För att vara så transparent som möjligt i den forskning vi etnologer bedriver används reflexivitet som en process och som ett sätt att redogöra för våra utgångspunkter, tolkningsramar, vår förförståelse och positioner i förhållande till de personer och platser vi studerar (jfr. Hughes Tidlund & von Unge 2022). Nedan reflekterar jag över min position till fältet. Den kan nämligen både beskrivas som outsider och insider.

Till att börja med intresserade jag mig för Håga på grund av de rykten och fördomar jag hört om platsen. Att de boende ska vara elallergiker, hippies, trädkramare och antroposofier som utövar alternativmedicin. Bostadsområdet är litet och ligger avskilt från staden och jag förstod att det fanns en viss hållbarhetsinriktning på området utifrån att en del av byn kallas ekoby. Under min studietid sommarjobbade jag för Uppsalahem som äger majoriteten av fastigheterna och marken i området. Det är på detta sätt jag lärt känna området, fått till mig fördomar och förstått att centrumbyggnaden hyser en del alternativa verksamheter. Detta kan vidare diskuteras genom termer som insider- eller outsiderposition till fältet. En insiderposition kan beskrivas som en emisk position till fältet, alltså som att man själv är del av det sammanhang eller den kultur som studeras och tolkningar kan göras från ett inifrånperspektiv. Outsiderposition kan i stället beskrivas som en etisk position i förhållande till fältet, att man inte är en del av det sammanhang eller den kultur som studeras. Observationer och tolkningar görs utifrån ett utifrånperspektiv (Holmes 2020).

Jag kan beskriva mig som insider på det sätt att jag bor i Uppsala och delar hyresvärden Uppsalahem med flera av de boende. Vidare har jag arbetat för Uppsalahem, den största fastighetsägaren i området och förvaltare av en stor del av platsen. Genom arbetet har jag spenderat mycket tid i området som lokalvårdare och fastighetsskötare vilket gjort att jag lärt känna byggnaderna och omgivningarna. Samtidigt har jag en outsiderposition eftersom jag inte vet hur det är att faktiskt bo i Håga, i hyresrätterna eller i ekobyn. Det gör att jag inte upplevt dynamiken eller gemenskapen i området. Jag har inte varit inblandad i Hällens byggprocess eller diverse föreningar och klubbar på platsen. Jag har heller inte bott i någon annan ekoby

eller i ett område med uttalad hållbarhetsprofil. Däremot har jag viss förförståelse för vad en sådan livsstil skulle kunna innebära genom en tidigare studie (Pedersen 2022).

Under intervjuerna valde jag att berätta att jag arbetat i Håga för Uppsalahem om osäkerhet skulle uppstod kring hur väl jag kände till området. Genom att säga att jag arbetat i området kunde jag försäkra studiedeltagarna om att jag hade god kännedom om området, dess utformning och omgivning. Min koppling till platsen har också diskuterats utanför intervjusituationen i samtal före eller efter att inspelningsapparaten varit på. Överlag upplevde jag inte att studiedeltagarna uppfattade detta som problematiskt.

De fördomar jag nämnde har inte legat till grund för hur jag mött och bemött studiedeltagarna. Däremot är det några av studiedeltagarna själva som valt att ta upp fördomar om boende i Håga, dels att de själva är rädda att andra ska se dem som antroposof, dels att de själv har fördomar om sina grannar. Jag har inte fått möjlighet att intervjua någon som beskrivit sin livsstil som antroposofisk eller alternativ på annat sätt. Tvärt om så är det flera som tagit aktivt avstånd från antroposofin, alternativmedicinen och fördomarna om området och uttryckte tydligt att de inte ville förknippas med dessa.

I framställningen av materialet har jag även varit inspirerad av autoetnografi och använder därmed mig själv och mina egna erfarenheter som empiriskt underlag tillsammans med studiedeltagarnas intervjuutsagor och arkivmaterialet. Det är framför allt min erfarenhet som anställd hos Uppsalahem och egna känslor kopplade till specifika teman som fungerar som empiriskt underlag. Detta har jag gjort för att skapa en ökad förståelse eller kunskap för vissa delar av materialet.

Teori

I det här avsnittet redogör jag för de teoretiska perspektiven och ramverken för studien. Dessa har använts för att dels sortera materialet men framför allt för att analysera och förstå det, dels för att kunna besvara studiens syfte och frågeställningar.

Studiens huvudsakliga teori bygger på kulturgeografen Doreen Masseys teoretiska ramverk för hur rumslighet och plats kan förstås och tolkas i termer av sociala relationer (jfr. Massey 1994a, s. 3f). Massey verkade inom en postmodern och postmarxistisk tradition av geografer (jfr. Massey 1994a, s. 253–255; Cox 2021), den ontologiska utgångspunkten för den här studien blir därmed i huvudsak konstruktivistisk i bemärkelsen att all mening ses som kontingent, kontextuell och relationell.

Som komplement till Masseys teori har jag använt mig av Hartmut Rosas *Resonansteori*. Detta är en utveckling av hans tidigare *Accelerationsteori*. Resonansteorin har i huvudsak applicerats på materialet i analysens tredje kapitel – *I resonans med platsen*, som ett verktyg för att tolka och förstå studiedeltagarnas utsagor gällande odling och natur på platsen.

Plats och rumslighet

Det mest centrala begreppen i den här studien utifrån Masseys teori bygge är *plats* (place) och *platskänsla* (sense of place). Massey (1994a, s. 154–156) sammanfattar plats genom fyra principer: (1) platser ska ses som processer, de är inte statiska; (2) platser har inga tydliga gränser; (3) platser har inte enstaka, unika identiteter, de är fulla av interna konflikter; (4) ingen av de föregående punkterna förnekar plats eller betydelsen av plats. Platsens egenart reproduceras fortsatt men inte utifrån någon lång, internaliserad historieskrivning utan genom de sociala relationerna som existerar lokalt men även sträcker ut sig globalt. Plats ska, enligt Massey (1994a, s. 167–169, 271), förstås som formad av en speciell uppsättning av sociala relationer som interagerar på en specifik lokalitet. Begreppet har en materiell dimension men fokus ligger på sociala relationer. Hon betonar att det är viktigt att komma ihåg att identiteten hos en plats alltid formas av alla sammanslagna sociala interaktioner på den specifika lokaliteten och att en del av de sociala relationerna på platsen sträcker sig utanför den. För det andra, menar hon, är det viktigt att komma ihåg att platser är öppna och ofixerade, eftersom de sociala relationer som utgör och definierar en plats i sig själva är dynamiska och föränderliga. Samtidigt är plats kopplad till associationer av trygghet, nostalgi och stagnation. För att kunna beskriva en plats kan man därmed studera artikulationerna av de sociala relationerna på platsen eller som är kopplade till platsen samt artikulationer av trygghet, nostalgi och eventuell stagnation.

Massey (1994a, s. 151–152) förespråkar egentligen inte att dra gränser och försöka ”ringa in” en plats för att definiera den eller fastställa dess identitet. Hon menar att det är ett reaktionärt sätt att se på plats och argumenterar snarare för ett progressivt platsbegrepp (ibid, s. 155). Eftersom Håga som område i sig är naturligt avgränsat tack vare de omgärdande åkrarna och naturreservatet, så väljer jag ändå att använda mig av dessa osynliga ”gränser” som en naturlig avgränsning av studiens omfattning, som jag beskrivit under *Avgränsningar*. Med det sagt är det viktigt att förstå platsen Håga som en del av ett större sammanhang och som påverkat av olika företeelser som sker både lokalt och globalt. Massey menar att en plats bäst förstås som en särskild del av ett särskilt moment i det globala nätverket av sociala relationer och förståelser (Massey 1994b, s. 115). Hon menar också att identiteten hos en plats utgörs av en form av

dubbel artikulation. Den dubbla artikulationen, menar hon, består av platsen som intersektion mellan subjekt och konstruktionen av subjekt på platsen som sedan även utgör platsen (Massey 1994b, s. 118).

För att studera hur Hågabys platsidentitet genom de boendes artikulationer av platsen kan man, med Masseys ord, beskriva min studie som något av en "locality study" eller *ortsstudie* som man kan översätta begreppet till på svenska. Enligt Massey (1994a, s. 129–141) bygger ortsstudier på att man studerar det lokala, det mindre sammanhanget. Ortsstudier, menar hon, ska inte fungera som fallstudier som genererar idiosynkratiska porträtt av den specifika platsen, i stället ska fallstudien kunna koppla det lokala till det globala och hur dessa nivåer sedan påverkar förändring lokalt och/eller globalt. Ortsstudier handlar om att det lokala konstitueras av interaktioner på platsen, vilket betyder att det högst troligt även finns olikheter, oliktankande och konflikter, vilket i sig är del av att konstituera platsen, konflikt leder till förändring. Detta gör att olika sociala grupper på platsen kan ha olika tolkningar av vad som utgör den och därmed ladda den med olika betydelser. På detta sätt kan även de olika sociala grupperna på platsen tolkas som progressiva eller konservativa (eller reaktionära).

Ett begrepp som Massey (1994a, s. 151–152) menar ofta uppfattas som reaktionärt är "sense of place", *platskänsla*. Platskänsla kan i sig beteckna en känsla av *rotfasthet* och hör ihop med identiteten av en plats (jfr. Massey 1994a, s. 151). Massey menar att "sense of place" är en reaktion mot vad hon kallar *time-space compression*, alltså *tids-rumslig kompression*. Tids-rumslig kompression handlar om en upplevd acceleration av tiden i kombination med att avståndet mellan olika platser "minskar" med hjälp av olika färdmedel och teknologiska hjälpmedel som internet och flygplan (ibid, s. 147, 150). Denna acceleration, menar Massey, drivs av kapitalismen och upplevs olika av olika grupper i samhället. Massey menar att den tids-rumsliga kompressionen i sin tur har lett till att fler och fler människor upplever det viktigt att ha en stark koppling och rotfasthet till en specifik plats. Anledningen till att begreppet platskänsla lätt tolkas som reaktionär är för att det antyder att en plats endast kan ha en enda, unik identitet och att denna identitet bygger på en inverterad historia och att man drar fasta gränser runt en plats. Men Massey (1994a, s. 156) menar att platskänslan endast kan identifieras genom att ställa det specifika på en plats mot det specifika på andra platser. Jag tolkar detta som liknande det sätt som en kultur får form och konturer först i mötet med en annan kultur (jfr. Hastrup 2010). Ett progressivt platskänsla-begrepp tar hänsyn till detta utan att platsidentiteten på en specifik plats hotas av andra platsers identitet.

I den här studien har jag använt mig av förståelsen av *plats* som icke-essentialistisk, heterogen och öppen för tolkning och tillskrivning. För att förstå Hågabys och hur den kan uppfattas som en attraktiv boplats har jag valt att använda mig av begreppet *platskänsla* för att försöka ringa in en form av platsidentitet och känsla av rotfasthet. Detta utifrån boendes artikuleringar av den materiella och den sociala platsen.

Resonansteori

Jag finner en stark likhet mellan Massey och Rosa. Det är Masseys beskrivning av den tidsrumsliga kompressionen och Rosas beskrivning av och definition av *accelerationen* och hur dessa beskrivs alierar människan från platsen. Både accelerationsteorin och resonansteorin är komplexa med många olika komponenter. Nedan kommer jag beskriva en förenklad version med endast de komponenter som är relevanta för att tolka materialet i den här studien. För att förstå resonansteorin behövs en grundläggande förståelse för accelerationsteorin och vad accelerationen innebär.

Accelerationsteorin är en sociologisk och kritisk teori om moderniteten som social acceleration (Rosa 2014, s. 24–25). Social acceleration definierar han i sin tur som ”*en ökning i kvantitet per tidsenhet*” (Rosa 2013, s. 65; Rosa 2019, s. 1, min översättning, författarens kursivering). Den sociala accelerationen utgörs i sin tur av tre dimensioner enligt Rosa: (1) *Den tekniska accelerationen* betecknar den ökade hastigheten i målinriktade processer och avser därmed tekniska-, teknologiska-, kommunikations- och produktionslösningar och processer samt transporter; (2) *Accelererande sociala förändringar* betecknar en acceleration av samhället själv där förändringstakten ökar, associationsstrukturer, relationsmönster, handlingsorienteringar och praktiker förändras i hög takt; (3) *Det accelererande individuella livstempot* betecknar minskade tidsresurser som leder till ökat livstempo, vilket kräver fler handlingar per tidsenhet och en ökad känsla av tidspress och en rädsla för känslan av att inte ”hänga med” (Rosa 2013, s. 28–33). Rosa (2014, s. 39) menar att den sociala accelerationen har blivit en autodynamisk process som är svår att bryta och att denna självgående process leder till att människan alieras från ”förmåga[n] att tillägna oss och bli »hemmastadda» i världen i dess rumsliga, tidsliga, sociala, handlingspraktiska och tingsliga dimensioner” (Rosa 2014, s. 153). Även Massey (1994a, s. 162) påpekar något likande. Hon menar att på grund av den tidsrumsliga kompressionen upplever vi vilshenhet, en känsla av att den lokala kulturen faller sönder och framför allt en djup förlust av platskänsla. Jag tolkar Massey som att även detta är en form av alienation från platsen.

Rosa (2019, s. 1, 174, 184) har ett förslag på lösning till den sociala accelerationen och alienationsproblemet och det är *resonans*. Resonans beskriver han som den direkta motsatsen till alienation. Resonans är helt och hållet ett relationellt koncept och beskriver ett sätt att vara i världen (Rosa, s. 166). En liknelse som Rosa (2019, s. 165) använder är den med stämgaflar. När en klingande stämgafl hålls nära en tyst stämgafl (utan att de rör vid varandra), börjar även den senare att klinga, men i sin egen ton. De är då i resonans med varandra. För att två entiteter ska kunna skapa ett resonant förhållande till varandra krävs det att båda kan ”tala” med sin egen röst, alltså behålla sin egenart i mötet med den andre. Samtidigt som de båda måste vara öppna nog för att ta in den andres ”klingande” (Rosa 2019, s. 174). Det hela kan verka väldigt flummigt, men det handlar egentligen om att vara i nuet och aktivt ta in sin omvärld och sina medmänniskor, att stanna upp och hamna i samklang.

Rosa (2019, s. 39–40) delar upp resonansbegreppet i tre dimensioner: *den horisontella dimensionen*, vilken handlar om relationer till andra människor, *den diagonala dimensionen*, vilken handlar om relationen till den materiella världen och saker och *den vertikala dimensionen*, vilken handlar om människans, subjektets motpart, det vill säga världen. Den vertikala dimensionen är i huvudfokus här då den handlar om människans relation till livet och existensen, religion, konst, natur och historia. Rosa (2019, s. 271) menar nämligen att naturen uppfattas som den mest centrala sfären av resonans för människan idag.

Disposition

Analysdelen har jag valt att dela upp i tre delar utifrån studiens tre frågeställningar. Dessa kapitel är i sin tur uppdelade i olika avsnitt som rör olika teman som framkommit i materialet.

Första kapitlet: *Platskänslan i Hågabý*. I den här delen utgår jag ifrån studiedeltagarnas beskrivningar av den materiella platsen Håga och beskrivningar av gemenskap på platsen som får beteckna de sociala relationerna samt olika konflikter eller skav som finns på platsen och hur dessa gemensamt skapar Hågas platskänsla.

Andra kapitlet: *Hågabý, en ekoby?* i den här delen undersöker jag vilka visioner som fanns för ekobyn brf Hällen som ligger i Håga och hur dessa visioner utvecklats över tid till idag. Detta gör jag med hjälp av arkivmaterial, en bok om ekobyn och dess byggprocess samt intervjuutsagor om ekobyn av studiedeltagarna. I detta kapitel undersöker jag även vad boende i hyresrätterna i Håga har för tankar om Uppsalahems förvaltande av platsen förr och framåt. Jag analyserar även vad det finns för intresse och tankar om hållbar utveckling i Håga idag där bilen hamnar i fokus.

Tredje kapitlet: *I resonans med platsen*. Här undersöker jag hur studiedeltagarnas utsagor om natur och odling på platsen kan tolkas och förstås utifrån Rosas resonanst teori och plats.

Uppsatsen avslutas med ett kort avsnitt med avslutande reflektioner, kunskapsbidrag och förslag till vidare forskning.

Analys

Platskänslan i Hågaby

Vi skulle mötas på parkeringen till Hågahögen. Jag står vid informationsskylten och läser om högen och naturreservatet och fryser. Det är en blåsig och kall dag i slutet av mars. Jag ångrar att jag inte tog på mig ullunderstölet innan jag åkte. Det kommer en kvinna på cykel, klädd i vindbyxor, vindjacka och cykelhjälm. Hon låser fast cykeln och går fram till mig. Vi ska skaka hand men vi båda blir osäkra på om handsken ska vara på eller av och gör några ryckiga rörelser. Till slut tar min nakna hand hennes handskbeklädda, vi skrattar lite förläget och presenterar oss. Jag får ett papper i handen och vi promenerar mot högen. Det blåser för mycket för att spela in och det är för kallt för att anteckna, minnet kommer få jobba hårt de närmaste timmarna. Anledningen till att vi ses just här, just nu, är för att jag ska få en guidad tur i Håga i enlighet med de sju resurserna för ett trivsamt bostadsområde (se Tidigare forskning om Håga).

Uppe på Hågahögen har man fin utsikt över åkrarna som omger bostadsområdet i Håga. Hågaån slingrar sig genom landskapet och skogen som möter i åkerkanten. Vänder man blicken i riktning mot staden så ser man Uppsala slott och domkyrkan.

Jag själv upplever Håga som en lugn, fridfull och naturskön plats. Både som besökare under fältarbetsperioden och även som sommarjobbare på platsen tidigare år. Hur ser de boende på området? Hur beskriver de området och vilken typ av sociala relationer fyller platsen och skapar dess platskänsla och platsidentitet? För att kunna få ett grepp om hur *platskänslan* (sense of place) yttrar sig i Hågaby kommer jag nedan att dela upp avsnittet i *artikulationer om det materiella* och *artikulationer om det sociala* och avslutar med att undersöka de skav och konflikter som artikuleras av studiedeltagarna.

Det materiella Hågaby

Masseys platsbegrepp innehåller en materiell och en social dimension (Massey1994a; Social Science Bites 2013). Även om fokuset ligger på de sociala relationerna så är min tolkning att även relationen mellan plats och människa är viktig och en förutsättning för de mellanmännsliga relationerna. Jag menar att en förståelse av Hågabybornas uppfattning om det materiella i Hågaby är en förutsättning för att förstå och försöka ringa in platsens identitet och platskänsla. Under intervjuerna så bad jag studiedeltagarna att beskriva Håga som om de beskrev platsen för någon som aldrig varit där. De beskrivningar och artikuleringar som gjordes av Håga och Hågaby, trygghet, nostalgi eller eventuellt stagnation ligger till grund för den materiella förståelsen av platsen. Dessa beskrivningar och artikuleringar kommer jag att presentera nedan. De följs sedan av en analys av på vilka sätt man kan tolka Håga som materiellt fenomen.

Majoriteten av studiedeltagarna beskriver Håga eller Hågaby likt Ida som den ”ideala boplatsen om man ska bo i stan”. Hon motiverar idealbilden med att ”Håga är ju, det är ju liksom som att bo på landet mitt i stan.” (Ida). Andra beskriver Håga som ”en idyll” (Lars och Kim) eller, som Mats, ”en liten oas”.

Den här idyllen och idealet som beskrivs laddas med liknande men även olika beskrivningar av studiedeltagarna. Mats berättar varför han och hans familj sökte sig specifikt till Håga från det tidigare boendet i Uppsala. Han berättar att de dels behövde bo större och att de dels var friluftsmänniskor som vistats en del i Håga för att ta del av naturen. Tillsammans tyckte de att det var ett charmigt område. Naturen och läget var det som lockade mest med området. Han berättar: ”Det var väl liksom att bo direkt mot fält och skog och fick en stor trädgård vi kunde odla” (Mats). För Mats var läget och närheten till både natur och stad viktig, vilket blir ännu tydligare när han säger ”jag har ju bott, i ungdomen, några år inne i stan och då känner man sig till slut fångad mellan hus och väggar liksom och man måste nästan ha bil för att komma ut i naturen då”. Mats upplevde sig alltså instängd i staden och tyckte att det var problematiskt att han behövde använda sig av bilen för att få tillgång till naturen, den upplevdes med andra ord avlägsen och otillgänglig från staden. I Håga blir naturen det motsatta, nära och tillgänglig.

Ida utvecklar vad hon laddar orden ideal och idyll med i sin beskrivning av Håga.

Det är ju en tystnad här. Jag sover med öppet fönster, jag hör inte ett ljud. Jag eller i alla fall inte mer än fåglarna. Det är nära till skogen. Vi plockar ju svamp och bär i skogen. Och vi går alltså. Vi har skidorna lutandes mot väggen. Det är bara brist på snö, det är det som är felet. Ja sen ja, men det är närheten till

naturen, det är tystnaden, närheten till stan. Vi har ju bussar som går var 20:e minut eller till och med oftare tror jag på dagen. Ja vi kan ju egentligen se både kyrkan och slottet som man brukar säga, både domkyrkan och slottet, och så är det åkrar och så. Nej, det är att bo. Det är verkligen att bo på landet mitt i stan och sen en trygghet. Och vi kallar oss ju för by också. (Ida)

För Ida är tystnaden viktig, hon upprepar det flera gånger i citatet. Även Karin framhävde under intervjun att tystnaden på platsen var oerhört viktig för henne. I Idas utsaga ovan framgår även närheten till naturen som viktig. Vid ett annat tillfälle under intervjun berättar hon att hon är dålig på att träna och ser skogspromenader där hon plockar bär och svamp som naturlig träning och upplever samtidigt stor tillfredställelse i att samla mat. Att ha skidorna lutade mot väggen tolkar jag som ett sätt att visa hur enkelt det är att ta sig ut på en skidtur när det finns snö. Hon påpekar också närheten till staden genom att lyfta att kyrkan och slottet finns inom synhåll och därmed upplevs stadens centrum vara nära. Hon lyfter också att Håga har goda förbindelser till staden genom täta turer med lokaltrafiken. Åkrarna tolkar jag som en barriär mellan Håga och staden vilket skapar känslan och upplevelsen av att bo på landet fast i stan. I citatet nedan ser vi att Kim beskriver Håga på ett liknande sätt.

Men Hågaby skulle jag beskriva som en liten idyll som har förmånen att avgränsas från staden i ett litet jordbrukslandskap. Och en fysisk barriär i bron över Hågaån som gör att man blir landsbygdsboende i någon mening, fastän väldigt nära stan. Och i det här lilla, ja, Hågaby, så finns det, finns en ro. Och ändå närheten till stan genom kollektivtrafik. (Kim)

Även Kim beskriver alltså Håga i relation till staden och ser åkrarna som avskiljare mellan dem. Han framhäver även det mindre sammanhanget, bykänslan, som viktigt. Johanna var också noga med att understryka att de boende i Håga kallar sig för by och att epitetet i sig implicerar färre antal boende. Även hon uppskattar det mindre sammanhanget. Hon menar att det ger utrymme, att det är lättare att umgås med grannar och skaffa vänner. För henne betyder även närheten till skog och natur mycket. Alex lyfter att det under vinterhalvåret är ett fantastiskt mörker som gör att stjärnhimlen framträder tydligt. Han berättar också att skogen och omgivningarna är något han uppskattar och som han och hans familj utnyttjat flitigt genom åren. Lena har ytterligare en beskrivning av området som alternativt och kreativt.

[...] det är lite så alternativt samhälle. Det är mycket kreativitet här. De som är kreativa de hittar liksom lokaler och kompisar eller grannar, de får en gemenskap. Och sen är det ju ett fint område. Naturen, naturen och skogen här och hela omgivningen liksom är ju. Och skogen, den är ju otrolig. (Lena)

Jag tolkar citatet som att hon uppskattar de kreativa människorna och hur lätt man kan få kontakt med andra likasinnade och grannar. Även för henne är skogen och omgivningarna viktiga för platsen och platsens identitet. Tintin lyfter närheten och tillgängligheten till vardagens olika måsten som viktigt i beskrivningen av platsen i citatet nedan.

Och utomhus är det bra med, alltså, nu har jag inte ens gått in på naturen och friskluft och hela den biten, men det är ju såklart jätte viktigt också. Men just att kunna ta sig till jobbet och att ta sig och handla och ha sådant inom rimlig räckvidd. För vi hade inte bil fram tills för fyra år sen. Då var det cykel eller lådcykel som gällde och det funkade alldeles utmärkt. [...] Vi jobbar i stan bägge två. Så vi kan cykla till jobbet, liksom, fast vi bor så här på landet fast i stan. [...] Och Tantens gröna det finns närbutik det finns liksom ett café här är det är livemusik varje söndag. Det är sån otroligt levande by alltså. På ett sånt här sätt som man inte kan förstå om man inte har märkt det tidigare. (Tintin)

Återigen beskrivs Håga som ”på landet fast i stan”, där närheten till arbete och service finns inom räckhåll på cykel i staden. Samtidigt lyfter Tintin att landet (Hågabys) i sig är levande med egen service i form av butiken Tantens gröna, café och kulturoasen med livemusik på söndagar.

Något som däremot nästan alla upplever sig sakna på platsen är närheten till vatten, både för att betrakta och för bad och svalka på somrarna. Hågaån som flyter genom landskapet är inte synlig från bostäderna och inte heller lämplig att bada i. I stället är det flera personer som beskriver fritidshus eller släktgårdar som platser där man får tillgång till det man saknar. Rosa (2019, s. 271) menar att vi på ett helt annat sätt är situerade i världen när vi står i naturen eller vid ett hav. Att sakna vatten kan alltså tolkas som att sakna något att uppleva resonans med.

De materiella relationerna till platsen verkar handla om närhet till skog och natur, teman jag kommer återkomma till och fördjupar analysen kring senare i tredje kapitlet. Håga upplevs som landsbygd av majoriteten av studiedeltagarna men närheten till staden lyfts dock som något positivt och viktigt. Massey (1994a, s. 169) menar att identiteten av en plats blir till i kontrast till andra platser och då framför allt genom positiva, ömsesidiga relationer till platserna. Dessa

platser blir då en form av konstitutiv utsida till varandra. Massey (1994a, s. 167–170) menar att relationerna till andra platser även kan vara av negativ karaktär genom ”andre-fiering”. Detta skulle hända om känslan av plats-som-hemma i Hågabys definieras av stagnation och gränser som upprätthåller en (falsk) trygghet.

I fallet ovan vill jag argumentera för att Håga som plats blir till i relation till staden. Staden blir Hågas konstitutiva utsida. Många av informanterna beskriver Håga som ”på landet fast i stan”, två motsatser. Staden och landsbygden eller det urbana och det rurala används ofta som exempel på en dikotomi. Vad gör det med Hågas identitet att denna dikotomi artikuleras så ofta av så många? Vad får det för konsekvenser i tolkning av platsen när artikulationer som lugn och tystnad, närhet till naturen, skogen och ”har förmånen att avgränsas från staden”, det mindre sammanhanget och landsbygd, idyll och oas används för att beskriva Håga, samtidigt som många berättar att det uppskattar närheten till staden med service och arbeten?

Massey (2005, s. 137) menar att det är klassiskt att uppskatta en specifik plats utifrån naturen och naturlandskapet. Hon skriver att de finns de som argumenterar för att plats är punkten där det sociala och naturen möts.

Att landsbygden betraktas som en idyll är inget nytt. Allt sedan 1800-talet har landsbygden och dess natur romantiserats (Frykman & Löfgren 2019). Idag är det också vanligt att det rurala i form av landsbygder och glesbygder ses som ohållbara, långsamma, efter och icke önskvärda till skillnad från staden och det urbana som ses som hållbar, framåt och önskvärd. Det som framför allt framhävs som ohållbart i glesbygden är stora avstånd, undermålig infrastruktur, brist på service och brist på arbetstillfällen. Detta skapar en bild av att ett gott liv inte är möjligt i glesbygden (Wollin Elhouar 2014). Samtidigt existerar en helt motsatt bild av landsbygden som den hållbara i relation till staden. Både Wollin Elhouar (2014) och Etnologen Bo Nilsson (2020) lyfter dessa i olika sammanhang. I en värld där tiden upplevs gå fortare och stress är en stor del av vardagen blir staden den ohållbara med ett högre tempo och brist på natur. Den stress som Wollin Elhouar (2014) och Nilsson (2020) beskriver som kopplad till staden kan ses som tecken på den tids-rumsliga kompressionen som Massey (1994a) beskriver och den sociala accelerationen som Rosa (2014) beskriver. Landsbygden och det rurala blir här den mer hållbara, speciellt ur ett socialt hållbarhetsperspektiv där landsbygden kan erbjuda långsamhet och lugn och ett mindre, mer överskådligt sammanhang, naturupplevelser och större gemenskap. Den här beskrivningen av landsbygden och anledningarna till att se den som hållbar kan tolkas som ett behov av den resonans som Rosa (2019) beskriver, något jag återkommer till i tredje kapitlet. De värden som symboliserar den mer hållbara landsbygden tolkar Nilsson

(2020, s. 43) som ett anti-urbant och anti-kapitalistiskt narrativ. Jag tolkar utsagorna om Håga som exempel på dessa narrativ och om landsbygden som hållbar utifrån ovan nämnda egenskaper. Håga konstitueras genom stadens kaos (jfr. Ehn & Löfgren 2001) stress, ljud och brist på natur. Mats uttryckte till och med att han kände sig instängd när han bodde i staden i sin ungdom. Håga blir dess motsats i form av ordning, lugn, tystnad, närhet till natur och autenticitet.

Samtidigt lyfter flera personer under intervjuerna närheten till staden som något positivt i form av arbete, service och kultur. Avsaknaden av dessa tre ses ofta som en brist på landsbygden och i det hänseendet brister även Håga. Kultur finns tillgänglig i Håga i form av Kulturoasens olika evenemang men den täcker inte alla behov av kultur som till exempel biograf och bibliotek som nämns i intervjuerna. Det finns en även en gräns för hur mycket service och arbeten som kan drivas i Håga. Håga verkar befinna sig i ett gränsland mellan det urbana och det rurala med det bästa av båda, om man ska se till beskrivningarna i citaten ovan. Det som verkar särskilja Håga är ett mellanförskap. Jag menar att det mellanförskapet möjliggör en definition av Håga som en *rurban* plats. Det rurbana Håga framstår här som både socialt hållbart genom dess egenskaper kopplade till det rurala, natur, tystnad, lugn och gemenskap. Samtidigt kan Håga betraktas som hållbar även utifrån de egenskaper som förknippas med stadens hållbarhet, närhet, infrastruktur, arbeten, service och kultur. Liknande anti-urbana narrativ som Nilsson (2020) identifierar i sin studie utgör en del av platskänslan i Hågaby genom att man söker sig till utkanten av staden och en mer ”lantlig idyll”. Samtidigt kan inte Håga helt likställas med de landsbygder som Nilsson (2020) beskriver utifrån sin rurbana position. Den blir inte lika föredömlig som landsbygder framställs i berättelserna i hans studie utifrån sin närhet till staden. ”Offerpositionen” som del i de dystopiska berättelserna om landsbygder som Nilsson (2020, s. 40) beskriver blir omöjlig för Håga eftersom allt som offerpositionen innebär finns på cykelavstånd. I Wollin Elhouars (2014) avhandling förknippades glesbygder med att inte kunna erbjuda ett gott liv genom de brister som även utgör den av Nilsson (2020) beskrivna ”offerpositionen”. Eftersom den inte är möjlig i Håga blir heller inte bristen på ett gott liv möjlig i Håga. Tvärt om, vill jag argumentera för att Håga med närheten till både det urbana och känslan av det rurala det urbana utgör grunden för ett gott liv med god möjlighet till rekreation och närhet till service, infrastruktur och kultur.

De sociala relationerna i Hågaby

Som sagt är Masseys (1994a) platsbegrepp mer fokuserat på de sociala relationerna som finns på en specifik plats och hur dessa i sig utgör och definierar platsen. Under intervjuerna försökte

jag få studiedeltagarna att berätta om gemenskap, dels om det fanns någon vidare gemenskap i Håga eller Hågabý, dels hur den då yttrade sig. Jag ställde också frågor om lokala engagemang i klubbar eller föreningar med sin bas i Håga (se bilaga C). Svaren på dessa frågor tänker jag ger en djupare förståelse för hur de sociala relationerna tillsammans med det materiella skapar Håga som platskänsla.

Karin tycker att befolkningen i Håga är väldigt homogen och säger ”[d]et blir ju en lite märklig värld att bo såhär”. När jag ber henne utveckla sitt svar tolkar jag henne som att det homogena ligger i vad hon tolkar som en majoritetssvensk befolkning där många har akademisk utbildning. Karins uppfattning om Håga som homogent stämmer väl överens med statistiken. Antalet inrikesfödda med två inrikesfödda föräldrar i Håga var år 2024 totalt 212 personer, detta utgör nästan 75% av befolkningen (Uppsala kommun u.å.) och ungefär hälften av befolkningen i Håga hade år 2023 eftergymnasial utbildning (Uppsala kommun u.å.). Karin berättar att hon genom sitt arbete möter hela världen, vilket hon är tacksam för och önskade att hon även kunde göra i sitt bostadsområde. Ida å andra sidan upplever att det är en blandning av folk i Håga, något hon uppskattar: ”Alltså blandning på bostäder gör att det är en blandning på folk” säger hon. I en diskussion om just blandade upplåtelseformer så säger Tintin: ”min bild är att det spelar liksom ingen roll var man bor, utan bor man i Håga så bor man i Håga”. Jag tolkar det som att oavsett vad man har för ekonomiskt kapital och förutsättningar så ses alla i området som jämlikar och tillhörande en gruppidentitet kopplad till Håga som materiell plats. De ekonomiska förutsättningarna mellan olika grupper kan antas skilja mycket på platsen eftersom en stor del av befolkningen är pensionärer, och faller därmed även ur statistiken av förvärvsinkomst. Den genomsnittliga förvärvsinkomsten för personer i åldrarna 20–64 år, under 2023, i Håga var ungefär 20 000kr lägre än det svenska genomsnittet på cirka 480 000kr/år (Uppsala kommun u.å.; Medlingsinstitutet 2024). Personer i arbetsför ålder i Håga kan därmed klassas som resursstarka men skillnaden är troligtvis stor i jämförelse med mängden pensionärer på platsen.

Johanna berättar att hon uppskattar det mindre sammanhanget och bygemenskapen som finns i Håga. Den passar hennes livssituation då hennes barn bor långt bort. ”Behöver jag någonting så finns det alltid någon som kan hjälpa mig” berättar Johanna. Hon är också glad för möjligheten att kunna välja att vara ensam eller att inte vara ensam. Johanna umgås mycket med grannar som hon blivit goda vänner med. Örjan ger exempel på hur man som grannar hjälps åt i området. Han själv har svårt att skotta snö vilket grannen bredvid hjälper honom med.

Han berättar också att en äldre kvinna i närheten också får hjälp med snöskottning av en annan granne. Det möjliggör att båda kan bo kvar även om inte kroppen orkar med.

Jag tycker att Håga är som ett samhälle borde vara. Att man vet vilka grannar man har, man känner dom inte, men man kan reagera när man inte har sett någon på länge och då börjar man liksom, då börjar jag fråga så här, vet du vad som har hänt? Ja, eller känner du alltså? Då kollar man upp lite sådär. Ja, men alltså. Det är idealt, det är tryggheten i första hand [...]. (Ida)

Ida beskriver kontakten med grannarna som ”ideal”, och Hågaby ”som ett samhälle borde vara”. Hon menar att det finns en stark känsla av trygghet att veta vilka ens grannar är och att det också leder till att man har viss koll och kan agera om något verkar fel. Hon kallar det för ”någorlunda social kontroll” i området, något som också brukar kopplas till generell skötsamhet och efterlydnad av ”skrivna” och ”oskrivna” regler (jfr. Ehn 1987, s. 95).

Kontakten med grannar är ett återkommande tema, då även Mats lyfter närhet och avstånd till detta och Kulturoasen som mötesplats.

Nu är liksom fridfullt och lagom avstånd och täthet mellan hus och grannar då så att man lär känna man morsar på grannar och man lär känna dom på den nivå man vill liksom. Och så att det och en väldig stämning. Sen har vi ju den här Kulturoasen här också, som ju också är viktig som en länk för de som bor här, att man kan gå och äta där, lyssna på musik, handla mat. (Mats)

Citaten från Ida och Mats samt övriga kommentarer om grannar och kontakten med dessa påminner om Blehrs (1994) beskrivning av bekanta. Att den lokala gemenskapen i den norrländska by hon studerade byggde på ett nät av relationskategorin *bekanta*. I Blehrs studie var begreppet både emiskt och etiskt. I mitt material förefaller bekanta vara av etisk karaktär då jag tolkar informanternas artikuleringer av grannar som bekantskaper enligt Blehrs (1994, s. 187-188f) beskrivning. Hon menar att en bekantskap är en ytlig relation som kommit till genom avsiktlig eller oavsiktligt handlande. Bekantskap kan även reflektera relationskategorier som släktskap eller grannskap och innebär att man genom samtal eller annat samröre inte längre är anonyma för varandra och är därmed en del av en tänkt gemenskap. Bekantskap kan även vara ett emiskt begrepp i det här sammanhanget utifrån beskrivningarna av relationerna mellan grannar, även om det specifika begreppet bekant inte används av informanterna.

Bekantskapen blir även relevant i förhållande till Ehns beskrivning av den goda grannen i det nya moderna Sverige, på 80-talet. Hon menar att det behövs en viss ”finkänslighet och lyhördhet för att upprätta goda grannkontakter” (1987, s. 101), men menar också att det krävs en viss distans för att uppnå goda grannkontakter. Den goda grannen, enligt Ehn (1987, s. 99, 103) var lugn, kontrollerad och störde inte andra. Den visar genom sitt levnadssätt att den har kontroll över sitt liv och klarar sig själv. Alltså att man inte besvärar sina grannar med sina problem eller tränger sig på i onödan. Redan på 80-talet såg Ehn att man helst inte ville ha någon större kontakt med grannarna men att det inte var oviktigt vilka dessa grannar var och hur de levde. Mats nämner denna ”nödvändiga distans” i sin utsaga om relationen till grannarna, som det enligt Berg (2004, s. 43) var planerat för. För en socialt hållbar boplats behövs både privata, semi-privata och offentliga sfärer enligt Berg (ibid). Ida poängterar också att man inte *känner* sina grannar men man vet vilka de är och reagerar om något verkar fel, vilket skapar en stark känsla av trygghet i området.

Det finns dock andra aspekter att ta hänsyn till vad gäller grannsämja och gemenskap i området. Alex berättar:

Ibland brukar jag överdriva hur fantastiskt det är. Och brukar säga att om någon fyller år så kommer halva byn och det har aldrig vart sant. [skratt] Men däremot så en tid var det så att det kom riktigt många när det var, det kanske var fler jämnåriga då tror jag. Från en massa medelålders har det fördelat sig till en grupp äldre, kanske från 60 upp till min ålder så här. Och en grupp av unga barnfamiljer då som har kommit så att det inte blir samma självklara kitt mellan människor. Men samtidigt är det ju väldigt trevligt för en by där alla har samma ålder är ju jättetröst. (Alex)

Jag tror att Alex leker lite med de fördomar som finns om Hågaby, att alla fungerar som en enda stor familj eller kollektiv, när han överdriver beskrivningen av gemenskapen. Det som är intressant är dock hans reflektion kring ålder i citatet. Att många i byn verkade vara jämnåriga när de flyttade in som unga barnfamiljer i slutet av 90-talet, och som nu bor kvar som en stor grupp äldre med färre barn och barnfamiljer i området. Han menar att det är trevligare med en större åldersfördelning men att barn har fungerat som en länk mellan människorna i området, något även Karin är inne på i konversationen nedan.

Karin: Eh ja, jag minns när vi flyttade in här, alla var ungefär samma ålder med småbarn mest. Sen är det ju så när barnen blir stora att hälften separerar och så att, det är ju många som har flyttat för länge sen och många som ville byta för det var ju lätt att byta lägenhet härifrån till nån annanstans.

Ronja: För att det var många som ville flytta hit?

Karin: Ah, ah! Eh. Det fanns ju en internkö först, så att om man ville byta från en etta till en trea till exempel så kunde man ju stå i internkö. Men det tog dom [Uppsalahem] bort sen.

Jag tolkar Karins beskrivning av ålder, barn och separation som att hon upplevde att det var en större gemenskap i området när barnen var små. När de sedan växte upp gled man isär både som vänner, grannar och partners. En del av befolkningen i området byttes ut när man separerade och gick åt olika håll, vilket också kan ha bidragit till en försämring av den upplevda gemenskapen. Ida uttrycker att det är tråkigt att det bor få barn i området. Både hon och andra informanter har uttryckt att de gärna skulle se sina barn med barnbarn flytta in i området för att ha varandra nära och kunna hjälpas åt i vardagen. Hon resonerar att ”inga gamlingar flyttar ut för man kan inte bo billigare någon annanstans. Och så, så att vi bor ju kvar”.

Den internkö för lägenhetsbyte som Karin nämner har utnyttjats av majoriteten av de intervjuade som bor i en Uppsalahemlägenhet. De har uttryckt att det har varit bra att kunna bo kvar i området och samtidigt anpassa lägenhetens storlek efter olika behov under livsloppet. Att Håga är ett attraktivt område att byta till sig en lägenhet i är dessutom fortfarande en verklighet. Under de somrar jag arbetade som fastighetsskötare eller lokalvårdare i området har jag sett mängder med lappar där personer boende i andra delar av Uppsala satt upp i Håga, för att de söker någon i Håga att byta lägenhet med. Den 26 februari 2025 var jag i Håga för att dela ut informationsbrev om studien i de boendes brevlådor och noterade inte mindre än tio anslag på den allmänna anslagstavlan i centrumbyggnaden där olika personer sökte någon att byta lägenhet med i Håga. I en Facebookgrupp för andrahandsuthyrning och lägenhetsbyten i Uppsala så observerade jag den 11 mars en kvinna som ville byta sin lägenhet i Stenhagen mot en lägenhet i Håga. Den första kommentaren på inlägget var ”Hågaby brukar vara dödsdömt o byta till. Men ibland har man tur. Lycka till [glad emoji]”. Attraktivt men svåråtkomligt.

I materialet så finns det en person som sticker ut vad gäller beskrivningen av den nuvarande gemenskapen i byn. Tintin säger nämligen: ”min känsla är att det finns ett väldigt stort vi här”

och är den ende som uttrycker en känsla av ett starkt ”vi” i Håga. Han är också den yngste informanten och den enda som fortfarande har barn i grundskoleålder, vilket kan vara en relevant faktor till förståelsen av hans upplevelse. När jag frågar honom vad vi-känslan betyder för honom och hans familj svarar han:

Det betyder, i relation till barnen i alla fall. Det är ju ganska lätt, att tänka. Och jag vet att det är så också att om mina barn springer ut och leker någonstans, så finns det ganska många vuxna som kanske inte vet att vad de heter, men vet ungefär var de bor. (Tintin)

Vi-känslan verkar med andra ord ge en form av trygghet kopplad till att ha barn i området. Barnen kan springa ostört mellan husen och leka och händer det något när barnen är ute och leker så vet många i området var de hör hemma. Citatet nedan är egentligen ett svar på frågan om personen kan beskriva Håga, men en stor del av det han säger passar bättre in på en beskrivning av platsen som social än som materiell.

På landet fast i stan är ju liten sån här, nästan lite för katchy slogan för att, men det stämmer rätt bra. Men då blir det mer att man liksom jag försöker ställa Håga i relation till stan och det är, det är sant. Men det är också liksom så mycket mer än så. Det, det är en fantastisk bykänsla. [...] En av de första grejerna jag lärde mig som jag kanske hittade på en egen term för, i och för sig, men det var Håga-hejet. Man hejar på folk, det bara är så på något sätt. Det är väldigt intimt och gemytligt och det finns ändå ganska mycket av det man, så att säga, inom citationstecken ”behöver”, inte minst i form av butik och liksom samvaro. Om man behöver en plats att hänga på. Så men, men hisspitchen för Håga är ju liksom det är mysigt och intimt och väldigt liksom gemytligt kan man väl säga. Och då är det inte gemytligt som i Astrid Lindgren med den röda stugor, utan det är ju liksom en gammal institution alltihop i princip. (Tintin)

Först och främst ger Tintin uttryck för att bykänslan i Håga har en djupare betydelse än att bara vara ett mindre sammanhang i relation till staden. Något han själv tycker är ett tydligt skiljetecken mot staden dock är det faktum att man hälsar på alla man möter i Håga. Han använder ordet ”gemytligt” för att beskriva känslan och stämningen i byn. Däremot vill han inte beskriva det i Astrid Lindgrens estetik av röda stugor eftersom platsen är en före detta institution. Men det finns andra personer som liknat platsen vid Astrid Lindgrens Bullerbyn.

Lars berättar nämligen att han nästan skämdes över hur bra de hade det i Håga när barnen var små och lekte med alla i byn. Han beskrev det som att barnen kunde springa in och ut ur varandras hus som sina egna hem och att helt plötsligt kunde det ringa en annan förälder från någonstans i byn för att upplysa om att Lars barn var där och lekte. Under intervjun fick jag känslan av att han inte upplevde stämningen lika "Bullerbyaktig" idag, när barnen vuxit upp.

Av dessa utsagor gör jag analysen att barn fungerar som en form av möjliggörare för social gemenskap. Mats berättar att hans barn var lite äldre när de flyttade till Håga och att det gjorde att han upplevde det var svårare att komma in i gemenskapen. Han hade känt en starkare gemenskap med grannar i det tidigare bostadsområdet. Han själv förklarar det som att man lärde känna folk på ett annat sätt när man hade små barn. De informanter som har vuxna och/eller utflyttade barn upplever en starkt försämrade gemenskap i området, medan den person som fortfarande har barn i grundskoleåldern upplever en mycket starkare gemenskap. Troligtvis för att personens barn öppnar upp för kontakt med andra i leken med andra barn i området. För dem vars barn vuxit upp finns inte samma spontana kontakt eller samarbete kring barnen längre, vilket leder till känslan av sämre gemenskap. Liknelsen som Lars gör mellan Astrid Lindgrens Bullerbyn och Håga när han beskriver sin upplevelse av småbarnsåren på platsen tolkar jag som en symbol för en idealbild. En idealbild av en näst intill utopisk barndom som består av trygga, självständiga barn på en plats där hemmets väggar utvidgats till att omfatta hela byn. Denna upplevelse och liknelse ordnar även Tintin sin erfarenhet genom. Han säger nämligen: "det är lite förmätet att ta upp den här, liksom 'it takes a village to raise a child' men det är ändå lite åt det hållet att det finns". Håga skulle alltså utgöra ett utopiskt ideal för barn att växa upp i. Men både Lars och Tintin skäms nästan för att säga det. Denna utopi blir därmed ett av de skav som Massey (1994a, s. 129–141) beskriver som nödvändig och utvecklande för platsen. Samtidigt säger Massey (1994a, s. 168) att en stor del av våra relationer sträcker ut sig globalt. Jag tänker att skavet i detta fall blir en form av skam kopplad till jantelagen i de sociala relationer som sträcker sig utanför Håga. Många utanför Håga har inte tillgång till denna Bullerby-utopi för sina barn, även om man skulle vilja, och det blir då "osmakligt" enligt jantelagen att vara stolt och prata vitt och brett om hur bra det är för barn att växa upp i Håga.

Socialt och materiellt skav

Även om det verkar finnas en viss bykänsla och gemenskap i Håga så delas den inte av alla. Det finns ett visst skav på platsen, ett "vi" och ett "dem". Massey (1994a, s. 129–141) poängterar att konflikter är nödvändiga och en del av platsens identitet. Genom skav hålls platsen i rörelse. Den stagnerar inte och blir statisk. I Håga handlar det sociala skavet om att

vara eller inte vara antroposof/alternativmedicinare/Waldorf-människa och (o)viljan att dela med sig av platsen till andra.

När jag ställer frågan om personen jag intervjuar har någon specifik livsstil så gör två studeideltagare ett försök att beskriva sin livsstil, men gör det också genom att fjärma sig från andras livsstil eller livsåskådning. Ida är en av dem.

[skrattar] Ja. Nja. Den kanske inte är kopplat till en ism. Jag är inte antroposof. Eller. Vilket ju många är här. Nej, men. Jag är inte så himla mycket. Jag är inte religiös om man nu ska prata om den typen av livsstil. Jag är ingen frisk sport, alltså jag, ja, det finns ju många också som håller på med olika sådana här terapier här, sådana här hälsoterapier och sådant här. (Ida)

Ida börjar med att beskriva sin livsstil genom att nämna de saker hon inte är, bland annat nämner hon att hon inte är antroposof eller intresserad av alternativmedicin, två saker som annars benämns som vanligt i området. Under intervjun är hon till och med noga med att ta starkt avstånd från de ”Waldorf-människor” som finns i Håga och säger att hon inte umgås med dem. Även Lena uttrycker starkt avståndstagande från Waldorf som både livsåskådning och pedagogik. Redan under planeringen för ekobyen upplevde hon ”Waldorf-människorna” för tongivande i gruppen och hennes barn gick i konventionell skola. Tintin beskriver också sin egen livsstil genom avståndstagande till andras.

Vi gör saker vi tycker om, men inte, inte kanske så att vi omfamnar. Jag vet inte, hela. Ja, jag har svårt att, förhålla mig till frågan, utan att, tänka, att, det finns en del fördomar om kanske hur det är att bo i Håga, tänker jag mig. Du behöver varken bekräfta eller förneka! Men för mig, som har bott här ett tag men som inte hade en relation till det innan märkte att. Jag har en del fördomar om folk som bor i Håga fast jag bor här själv [skratt]. [...] Och då är det svårt att svara på frågan utan att tänka in, kan jag liksom identifiera mig med? En, livsstil, som kanske finns mer i Håga än på andra ställen, det har jag inga siffror på, bara magkänsla, men det tror jag inte jag kan och inte min familj heller. (Tintin)

När Tintin ska försöka beskriva sin livsstil så fastnar han i fördomarna som han upplever att andra har och fördomarna som han själv har om boende i Håga. I det här skedet berättar han inte vad det är för ”livsstil” som han tror finns mer i Håga än på andra platser i Uppsala.

”Ja men om jag tar ett väldigt fördomsfullt exempel”. [...] Om man tittar på anslagstavlan i passagen mellan husen och på brevlådorna så finns det en hel del. Grannar och folk här som ägnar sig åt det, om vi då brett ska kalla det för alternativmedicin, liksom. Och det kanske inte kan ses som en livsstil, men ändå som någon form av tankesätt liksom. Och där skulle jag säga att vi som familj kanske inte placerar oss automatiskt. Det gör ingenting. Det här är inte någonting som det. Det här är någonting som. Vi kan relatera till och kanske fnissar lite internt åt liksom att det är så, men jag kan också se hur någon som kommer och besöker Hågaby med viss regelbundenhet och reagerar på sånt tänker [förställer rösten] ’Åh här måste det ju vara alternativmedicinska centrumet i Uppsala’. (Tintin)

Den livsstil som han menar sticker ut i Håga eller i pratet om Håga är mer alternativa livsstilar eller tankesätt. Tintin tar exemplet att det verkar finnas många alternativmedicinska företag och praktiker som har sin verksamhet i centrumbyggnaden i Håga. Han upplever att personer som besöker platsen med jämna mellanrum har reagerat på detta och lever med föreställningen att Håga är Uppsalas alternativmedicinska centrum. Min egen uppfattning är att det är en vanlig fördom i Uppsala, att Håga är för ”alternativa människor”, något Tintin säger att han också upplever att andra tänker när han möter nya människor och berättar att han själv bor i Håga. Varken han eller hans fru har en ”alternativ livsstil” och uppger att de har ett väldigt normativt kärnfamiljsliv.

Av de jag intervjuat som uppgett att de haft sina barn i Waldorfskolan i området så tar de avstånd från den antroposofiska livsåskådningen och menar att närheten men framför allt den praktiskt lagda pedagogiken har varit det som lockat mest. Att barnen inte bara får med sig teoretiska kunskaper från grundskolan utan bredare och fördjupade praktiska kunskaper också.

Ja vi var ju inte antroposofier någon av oss i familjen eller sådär. Utan jag bara tyckte, ja det är en bra pedagogik. Det är nära och bra. Det är så pass litet sammanhang att man kunde ha inflytande. Man kunde inte gå och lägga sig i hur lärarna skulle föra sina lektioner, men man kunde gå och lägga sig i hur skolan i stort drevs och så genom föräldrasamverkan. (Lars)

Lars berättar att även det mindre sammanhanget som Waldorfskolan var samt att man som förälder hade stor insyn och påverkan i delar av verksamheten också kändes trygg och positiv.

Alex, som också tar starkt avstånd från Waldorf, menar att det finns en del alternativa människor i området. Det finns vaccinationsmotståndare och konspirationsteoretiker och de som tror lite för väl om alternativmedicinens kraft. Samtidigt lyfter han ”Waldorf-människorna” som bra och trevliga personer med stort engagemang som driver många roliga evenemang och håller traditioner vid liv. Många av engagemangen är Waldorfskolan och dess elever involverade i där barnen får visa upp sina kunskaper och färdigheter.

Värt att nämna i diskussionen om ”Waldorf-människorna”, alternativa livsstilar och alternativmedicin är att jag i det här arbetet inte haft kontakt med någon som identifierar sig med dessa livsåskådningar. En stor majoritet av studiedeltagarna vittnar om att dessa människor finns i Håga och till viss del tar mycket plats. Alla lyfter dessa alternativa livsstilar eller livsåskådningar på eget bevåg under intervjuerna, och jag upplever att det är viktigt för dessa personer att ta avstånd från och fjärma sig mot de fördomar som finns om människor med dessa livsåskådningar. Därav tolkar jag relationen mellan dessa grupper som ett ”vi” och ett ”dem” med eventuellt olika inställningar till platsen och livet och att det finns ett skav mellan dessa grupper. Även om flera uppger att ”Waldorf-människorna” bidrar mycket till platsen så vill man inte ha med deras livsåskådning att göra.

En annan återkommande diskussion under intervjuerna var den bristande mobiltäckningen i Hågaby. Under mina första somrar som sommarjobbare på Uppsalahem fick jag tipset att ladda ner musik eller podcasts offline på min telefon innan jag åkte till Håga för att städa. Det skulle nämligen inte finnas någon täckning när jag väl var där. Mycket sant, trots att året var 2020 var mobiltäckningen otroligt dålig i Håga, något som också gett upphov till fördomen att många som bor i Håga är elallergiker. Lena lyfte mobiltäckningen som ett problem och att problemet grundar sig i starka åsikter och starka människor som bor på platsen och som var strängt emot att det byggdes en telemast i Hågaby. Detta, menar hon har lett till att många var tvungna att ha kvar den fasta telefonen länge och att det är svårt att använda tjänster som Swish när man till exempel vill delta på Kulturoasens musikevenemang på söndagar. Även Örjan lyfter den dåliga mobiltäckningen som ett problem. Han upplevde att speciellt boende i ekobyn satte käppar i hjulet för en extra mast i Hågaby för att råda bot på problemet. Han berättar att han upplevde att ekobyborna var rädda för strålningen från masten och att han tycker att de borde förstått bättre utifrån att många av dem har hög utbildningsnivå. Med en åldrande befolkning i Hågaby blir den dåliga mobiltäckningen ett problem när hemtjänstlarm ska installeras i lägenheterna. Han berättar att speciell utrustning måste användas för att larmet ska ha koppling och fungera när någon i nöd trycker på knappen.

Ida berättar att den vackra platsen och det lilla sammanhanget som Hågaby är har lett till vissa slitningar på platsen och tendenser till ”protektionism”, vilket hennes beskrivning av en konflikt visar exempel på nedan.

[...] Vi hade en dispyt här för några år sedan. Där fanns intresserade som ville använda sådana här, alltså, vad ska vi kalla det, ängsmark heter det nog. [...] Det fanns en entreprenör som ville ta ännu mer mark i sitt anspråk och framför allt ge då till några entusiastiska kompisar som skulle starta kommersiell odling av sällsynta växter eller Linnéväxter som en handelsträdgård. Då blev det ett jävla liv. Därför att de som bodde närmast, de ville inte ha någon annan utsikt och plötsligt så var det några fasaner som vilade i någon hög som var extremt skyddsvärda och den där kullen där har våra barn alltid lekt på. [...] Det dök upp så mycket knasigheter så att jag och [namn på partner] vi kände kan vi bo kvar här? Därför att det var liksom de då som bråkade, de hade roffat jättemycket mark som är långt utöver deras, det man kan anse tillhör deras lägenhet. Men inte nog med det, liksom, sen ville de på inga villkorsvis att det skulle att någon annan skulle få komma åt. Och det är en trend här ute. Det gäller även de röda. Ekohusen. Att det finns en oginhet mot andra. Alltså man uppskattar väldigt mycket det man har själv, men att andra också skulle ha ett intresse av att bygga här till exempel, går ju inte. Det är ju byggförbud här ute. Trots att det finns jättemycket mark och. Om man vill anlägga en parkering om man vill göra någonting som tar någonting av marken i anspråk. Då blir det ett ramaskri. Och det blir protestlistor och det blir uppvaktningar och det blir ett jävla liv. Och det! Och så säger man så använder man liksom. I mina öron helt knasiga argument. Det är för mig är det bara liksom protektionism och egen nytta. Ja, rör inte mitt, liksom! och. Det tycker jag är alltså. Det har fått både mig och [namn på partner] att må riktigt jävla illa och vi umgås ju inte med dem heller. Och det har också delat oss lite grann. [...] Det blir det blir en självgod inställning här ute. (Ida)

Ida beskriver alltså en händelse som ägde rum i Hågaby för några år sedan. En person på platsen som beskrivs som entreprenör ville använda en del av marken (på platsen) till att skapa en kommersiell handelsträdgård med specialväxter. Personerna som bodde närmast den delen av marken som var tänkt att bli handelsträdgård protesterade mot att få, bland annat, sin utsikt förstörd. Samtidigt menar Ida att dessa personer själva tagit extra mark i anspråk utanför den plätt som tillhör lägenheten. Trädgården kan ses som en halvoffentlig plats och gränser kan

ibland vara abstrakta (Saltzman & Sjöholm 2018). Saltzman och Sjöholm refererar först och främst till växter som rör sig över gränsmarkeringarna men även gränsen för var trädgården börjar och slutar kan vara en gråzon. Min tolkning är att hon i beskrivningen av den här konflikten menar att konflikten kring marken i fråga blev så pass stor och infekterad att Ida och hennes partner övervägde att flytta från området, trots att hon beskrivit Håga som den, i övrigt, ideala boplatsen. Innan vi avslutar intervjun återkommer hon till det hon kallar för protektionismen på platsen.

Att när man bor så här att det kan bli en protektionism att vi ja, nu har jag nått det här. Men och jag vill inte ändra på någonting och då kan man ju vara hur mycket socialist och kommunist och antroposof och vad som helst i botten. Där man tycker att man ska liksom fördela efter vars och ens behov. Men plötsligt så blir man äregirig. Vilket är väldigt, det är osympatiskt. Men jag tror att det faktiskt är så i såna här privilegierade områden. Men även om det liksom bygger på någon. Ja men, gemenskap och dela med sig och det inte är pengar som ska vara avgörande för att man liksom får del av det här. Men sen plötsligt liksom så går man från att man tycker att man har rätt till, till att ingen annan ska få rätt till. Och det är väldigt osympatiskt. Men jag tror inte att det är på något sätt är unikt, men det. Det är risken med såna här paradis. Det är vi, det var vi som hamnade här, liksom. [...] (Ida)

Ida fördjupar här sitt resonemang om ”protektionismen” i området. Jag tolkar det som att hon menar att protektionismen bygger på att människor som bor i Håga inte vill dela med sig av det fantastiska de har till andra. Hon menar också att hon tror att det inte är ett ovanligt sätt att resonera på hos människor som har det bra.

Flera andra personer uttrycker delar av de tankar som Ida motsätter sig. Tintin uttrycker att han troligtvis inte kommer att bo kvar om deras utsikt mot skogen byggs bort av nya bostäder eller om centrumbyggnaden säljs eller rivs och verksamheterna i huset försvinner. Kim uttrycker att han inte vill möta 300 personer på sin löprunda i skogen, han menar att kontakten med naturen försvinner när fler människor befinner sig på samma plats. Mats kan vila i det byggförbudet det omgivande naturreservatet innebär. Med andra ord vill inte han heller att det ska byggas fler bostäder på platsen.

Massey (1994a, s. 141) är noga med att poängtera att det aldrig är platsen i sig som kan uppfattas som progressiv eller reaktionär (jag väljer att använda *konserverativ* i stället för reaktionär) utan

människorna på platsen som kan ha dessa åsikter. Från början tror jag att de boende i Hågaby var starkt progressiva, speciellt de som var med och byggde och etablerade ekobyen Hällen. Det fanns en nybyggeranda och en vilja att vara ett gott exempel för en hel bransch. Tyvärr verkar dock den progressiva andan ha gått ur mycket av folket som bor där och många lutar i stället åt det mer konservativa hållet idag. De mer konservativa tankarna som uttrycks om svårigheter för förändring och att flera av studiedeltagarna uppger att de skulle överväga att flytta från området om det byggdes fler bostäder eller om centrumhuset skulle rivas eller omvandlas till bostäder, med mera.

Jag tolkar de konservativa attityderna på platsen som uttryck för fenomenet eller syndromet kallat *not-in-my-back-yard* och förkortas NIMBY. NIMBY syndrom används som ett sätt att beskriva kollektivt motstånd mot (i huvudsak) kontroversiella anläggningar och markanvändning i ens eget område. Det hör till att motståndet inte finns om man lokaliserar anläggningen eller använder annan mark för samma ändamål, huvudsaken är att marken i ens eget område förblir orörd (Borell & Westermark 2018). Att överväga att flytta för att det skulle byggas på till exempel fotbollsplanen i Hågaby eller för att centrumbyggnaden rivs och byggs upp på nytt men med annat ändamål, eller att man inte vill möta fler personer när man är ute i skogen, är typiska NIMBY-argument. Att, som Ida beskriver, ha en stark ovilja att dela med sig av sitt bostadsområde, sin mark eller liknande till andra, med risk för att förstöra områdets identitet, estetik eller liknande är också ett vanligt sätt att argumentera för inom NIMBY (jfr. Bitonti 2022). Nu ligger Hågaby som en ö i ett naturreservat och det kommer troligtvis innebära att det inte sker några större byggnationer eller förändringar av området i framtiden.

För att sammanfatta kapitel ett: Hågas platskänsla utgörs av föreställningen av platsen som idyll som bygger på det natursköna läget i utkanten av staden, mitt i ett naturreservat. Samtidigt utgörs platskänslan av Håga som en utopisk idealbild i fråga om plats för barn att växa upp på. Denna utopi haltar dock av att det är förhållandevis få barn som bor i området, något som också påverkat känslan av gemenskap.

Staden är Hågas konstitutiva utsida men samtidigt vill jag beskriva Håga som rurban, ett mellanting mellan det urbana och det rurala. Detta mellanförskap sammanför det goda och hållbara hos stad med det goda och hållbara från land. Tillsammans skapar detta en attraktiv boplats med närhet till service, kultur, infrastruktur samtidigt som det är en lugn plats med närhet till naturen, vila och rekreation. Platskänslan utgörs även av skav och konflikt som i Håga handlar om konservativa åsikter som kan tolkas som syndromet *not-in-my-backyard*. Samtidigt finns starka fördomar om platsen som antroposofisk eller flummig som till viss del

kan sägas vara sanna sett till verksamheterna som bedrivs i centrumhuset och att det bor ”Waldorf-människor” på platsen. De flesta tar dock avstånd från både fördomarna och alternativa livsstilar och menar att Håga inte i huvudsak består av dessa människor.

Hågaby, en ekoby?

På vägen från Hågahögen till Waldorfskolan frågar jag min guide varför hon och hennes man intresserade sig för och engagerade sig i ekobyföreningen och uppförandet av Brf Hällen. Hon svarar att det för deras del handlade mycket om gemenskap och energifrågan. Möjligheten att dela vardagen med fler och samtidigt komma ifrån, framför allt, kärnkraften.

I den här delen kommer jag att fokusera på ekobydelen av Hågaby, nämligen brf Hällen som ligger i den västra änden av Hågaby och består av 22 bostäder uppdelade i 11 parhus. Jag kommer dels använda mig av arkivmaterial i form av ett visionsdokument för ekobyn vid namn *Ekoboende i Håga By* (1996) som Per G Berg producerade för Ekobyföreningen i Uppsala. Dokumentet fanns med som bilaga till detaljplanen för området och var en del av utställningsmaterial för samrådet under hösten 1996. En del av visionerna för brf Hällen och ekobyn publicerades även i form av en bok med titeln *Living Dreams* (2002), skriven av Per G Berg, Margaretha Cras-Saar och Martin Saar. I det här kapitlet har min avsikt varit att jämföra de nedtecknade visionerna för ekobyn med nutida intervjuutsagor om ekobyens utveckling under de senaste 25 åren. Detta har gjorts med hjälp av intervjuer med fyra personer som antingen bor eller har bott i ekobyn brf Hällen. I slutet av den här delen kommer även en jämförelse över Uppsalahems visioner för området och hur de upplevs ha utvecklats över tid av boende i Hågaby.

Hågaby, visioner och verklighet

Ekobyföreningen i Uppsala bildades 1988 efter att ett antal familjer intresseanmält på en annons i en HSB-tidning 1987. Ekobyföreningen bildades för att samla personer som var intresserade av alternativ till konventionellt boende och byggande, det handlade om att hitta balans i vardagslivet, bo i sunda hus och energifrågan var fortfarande på tapeten (Berg 2002, s. 98–99; Cras-Saar 2002, s. 138).

I *Ekoboende i Håga By* (Berg 1996) är det tydligt att visionerna för byn och ett framtida liv i den, utgår ifrån FN:s Habitat agenda. Uthålliga boplatser, fysiska, biologiska, organisatoriska

och ekonomiska resurser skrivs fram som viktiga tillsammans med sociala samband och historiska kunskaper. Dessa utvecklas ytterligare i boken *Living Dreams* (Berg & Cras-Saar 2002, s. 19–21). Berg skriver: ”[d]et goda ekobygandet skall ta hänsyn till alla dessa resurser och *ekobyn* kan hjälpa oss att undersöka uthållighetens många villkor” (1996, s. 1, författarens kursivering). En kort beskrivning av Hågas flera tusen år långa historia finns samt en enklare version av de tilltänkta byggtekniska lösningarna för platsen. Parhusen byggs med ”lätta träkonstruktioner isolerade med träfiber” (Berg 1996, s. 3), husen ska vara ventilerade med självdreg och vara kopplade till ett system med solfångare som, med hjälp av en stor ackumulatortank, är kopplade till värmesystemet. Tanken är att ekobyns uppvärmningsbehov ska vara hälften av ett vanligt hus vid tiden. Elförbrukningen förväntas bli halverad i jämförelse med ett icke-eluppvärmt hus och hela 80% lägre i jämförelse med ett eluppvärmt hus (Berg 1996, s. 4–5). I övrigt är de kopplade till det kommunala vattnet och ska ha separat avlopp med urinseparerande toaletter. Tanken är att en lokal jordbrukare ska kunna dra nytta av näringsämnen i urinen och göda sina åkrar. Komposterbart avfall skall tas omhand i byn och användas i de boendes egna odlingar. I dokumentet står det att ”[d]e flesta av ekobyns hushåll vill odla i någon form” (Berg 1996, s. 6). Egna odlingar i form av köksträdgårdar och odlingslotter samt gemensamma frukt och bär odlingar planeras. Grannskapet med en tydlig bygata planeras för att ge goda möjligheter för de boende att ha både gemensamma ytor och mer avskilda och privata områden för att skapa en god stämning i grannskapet. Tanken är att kringliggande lador ska byggas om för att användas som samlingslokaler, övernattningslägenheter med mera. Planer fanns också på en lokal telefonväxel, lokalt nätverk samt en lokal valuta (Berg 1996, s. 11–12). Lokala möjligheter till arbetsplatser, fritidsaktiviteter och viss handel och samåkning förväntas bidra till minskade transporter. I slutet av dokumentet finns en sammanfattning och även några kommentarer på vad Uppsalahem som samarbetspartner har för hållbarhetsambitioner för Håga, något jag återkommer till senare i texten.

Hur upplever de personer som jag intervjuat och som bor eller har bott i ekobyn brf Hällen att dessa visioner stämmer överens med verkligheten i ekobyn idag? Och vad fick dem att engagera sig i ekobyföreningen och projektet från början?

Intresset för ekobyföreningen och att bygga och bo i ekobyn är någorlunda likartat för de personer jag intervjuat. Min guide nämnde att gemenskap och energifrågan var viktiga, för Lena var det en nyfikenhet för annorlunda boenden, inspiration från vänner och ett allmänt miljöintresse kopplat till politisk övertygelse. Lars och Kim hade båda, tillsammans med sina

partners, ett starkt miljöintresse från början och valet handlade mycket om barnen, att ge dem en bra och trygg uppväxt i en giftfri miljö, nära natur och djur och med rimliga krav på deltagande och engagemang i kollektivet.

Och det var också en bit av att det skulle vara socialt hållbart och därav också inte göra det för fanatiskt om man säger, inte vara morotsfundamentalister, men dock en tydlig miljövänlig profil att vi skulle sträva efter att vara så ekologiskt och miljövänligt som möjligt. Ja så det där stämde alltihop. [...] Det var något som lockade med ekobyföreningen också. Annars hade vi kanske inte gått igenom det om det hade varit för fundamentalistiskt, att man förväntades lägga ner si och så många timmar per vecka på gemensamma odlingar eller någonting så där, att det var tvång på att man ska göra på exakt det här viset och leva på exakt det här sättet ända in i, liksom, snudd på in i sovrummet liksom. Det hade inte varit intressant för oss då, det går för långt.

(Lars)

Hade den sociala kontrollen och de gemensamma bestämmelserna i ekoby blivit annorlunda, mer strikta, hade hans familj valt bort den. Att ambitionen låg på en lagom nivå var viktigt för att kunna skapa en socialt hållbar miljö och var något som lockade Lars familj. Lagom social kontroll på platsen var viktigt för den sociala hållbarheten. Processen från tanke till färdig ekoby var lång och arbetsam för medlemmarna som själva valde att vara byggherrar. Lena beskriver den som lång men också intressant och att det framför allt var roligt att vara med så mycket i processen. När jag frågar hur processen fungerade svarar hon att "[d]et var mycket diskussioner. Och. Det var långa sittningar så att alla skulle säga sitt och det gick runt en boll". Kim berättar mer:

[...] Eftersom vi själva valde att vara byggherrar [...] Det var en oerhört arbetskrävande process för oss som medlemmar som vi själva valde, när vi skulle diskutera igenom alla tänkbara valmöjligheter och väldigt många av dem blev ju diskussioner i kollektivet. Så det var alltså en oerhört tidskrävande process. Men det var ju också en del i tanken att vi skulle vara socialt hållbara. Vi lärde ju känna varandra oerhört bra. Så när det flyttade in 22 familjer i den nya bostadsrättsföreningen så kände alla varandra. (Kim)

Att själva vara byggherrar innebar väldigt mycket diskussioner i kollektivet som krävde olika samtalsmetoder som att låta en boll vandra runt så att alla fick prata till punkt. Andra arbetsätt

var också att dela upp arbetet i olika arbetsgrupper där några ansvarade för nätverk och kommunikation, några ansvarade för avlopp, reningsverk och urinseparering, en tredje grupp för kontakt med Vattenfall och planering för solfångarna och ackumulatortanken och så vidare. Trots stor nivå av individuell anpassning av varje enskild lägenhet så menar Lars att de lyckades hålla ner kostnaderna till samma pris som vanligt konventionellt byggande vid tiden, något Berg påvisar i *Living Dreams* (2002, s. 66–67) samt i artikeln ”Sustainability resources in Swedish townscape neighbourhoods: Results from the model project Hågaby and comparisons with three common residential areas” (2004, s. 41–42). Däremot menade Lars att man aldrig hade ambitionen att vara den perfekta ekoby.

En av tankarna med den här ekobyen var inte att det skulle vara den perfekta ekobyen, där man gör det absolut mest miljövänliga, det absolut mest energisnåla och inte helst lämnar något som helst avtryck överhuvudtaget på jorden. Utan visst, det var ju något att sträva efter, självklart, men det skulle vara genomförbart och rimligt och kunna omsättas till standardbyggande. Så att vi skulle få lärdomar som man kunde applicera i vanligt standardbostadsbyggande och visa att det går att göra det till överkomliga priser. Det måste inte vara någonting svindyrt bara för fanatiker. Och det tror jag faktiskt vi lyckades med. (Lars)

Jag tolkar Lars uttalande som att något av de viktigaste med hela ekobyprojektet var att fungera som ett gott exempel för andra som också hade ett intresse av att ställa om till en mer hållbar livsstil, men framför allt visa för andra byggherrar och bostadsbolag att det går att bygga hållbart på ett rimligt sätt. Han berättar även att tanken från början var att Uppsalahem och JM (som anlitas att bygga ekobyen) skulle dra nytta av lärdomar och kunskaper från ekobyprojektet, och applicera samma hållbarhetstänk i planering och byggande på andra platser i Uppsala för att öka framför allt den sociala hållbarheten. Lars upplevelse var att JM tog med sig kunskaper som de applicerade i andra projekt men är mer osäker på vad Uppsalahem tog med sig.

Vidare till dagens verklighet kontra visioner, Kim berättar:

Ja, det var ju Pers vision. Det var ju inte bara Per, för alltså, för av de ursprungliga så är det ju fortfarande flera som bor kvar och flera av dem som var med verkligen från bildandet bor fortfarande kvar. Så du får ju mer ursprungstankar av [namn] och från [namn och namn] och från några av de

andra, men självklart var idén att få ett hållbart boende i de tre hållbarhetsdimensionerna. Det var väldigt uttalat att det här är. Vi ska bygga miljövänligt. Det ska vara socialt hållbart och det ska vara ekonomiskt hållbart. (Kim)

Kim säger att visionerna för ekoby brf Hällen till mångt och mycket var Per G Bergs visioner och hänvisar till tre personer som fortfarande lever och bor kvar i Hällen och som var med och grundade ekobyföreningen. De tre hållbarhetsdimensionerna som han refererar till är social hållbarhet, ekonomisk hållbarhet och ekologisk hållbarhet. Hänsynstagande till dessa tre dimensioner, eller pelare som de ofta kallas, utgör grunden för hållbar utveckling (Purvis et al. 2019).

Ronja: Hur tycker du att det har blivit nu när du har bott ett tag? Har liksom, hur skulle du säga att ekobytanken har utvecklats med tiden?

Kim: Jag skulle säga den har utvecklats med tiden.

Den här tanken och känslan är Kim inte ensam om. Alla fyra uttrycker att ekobytanken, visionen eller vad man nu vill kalla det, har utvecklats med tiden. Brf Hällen beskrivs nu av flera ”som en vanlig bostadsrättsförening” (Kim, Lena och ”guiden”).

Så att det skulle jag säga att det inte har utvecklats till att bli i närheten av den vision som Per hade och inte heller i närheten av det som Per målade upp när han ibland beskrev föreningen om man läser boken Living Dreams så är det inte en, skulle jag säga, en beskrivning av, som alla tycker att ja, så där är det, den är lite. Per, Per var duktig på mycket, men den är lite skönmålade. (Kim)

Kim upplever att verkligheten idag inte är i närheten av de visioner som fanns för byn när den byggdes, något jag uppfattar att han tycker är tråkigt. Samtidigt uttrycker han ett missnöje med att visionerna och livet i ekoby skönmålats av Per G Berg i hans olika publikationer om brf Hällen. Kim önskade att det hade gjorts mer mätningar och försök, att fler forskare och utvecklare hade varit mer intresserade att använda ekoby som testbädd.

Om det hade kommit någon, någon som du vart femte år liksom och tryckte, men vad hände sen sist? Gjorde ni mer? Men allra helst någon som kom och

mätte lite och gjorde en uppföljning och jämförde med någon annan och sådär.

(Kim)

Fler mätningar, fler utvärderingar och inblandning av utomstående hade Kim velat se. Han ger exempel på att han gärna hade sett att de samarbetat mer med de lokala universiteten i Uppsala som gärna hade fått komma och testa olika saker, till exempel vad en ökning eller minskning av en viss kemikalie i diskmedlet hade gjort för skillnad över tid. I de flesta fallen upplevde jag att informanterna hade lättare att komma på och berätta om vad som inte fungerat och vilken typ av utveckling som de var mindre nöjda med i Hällén, än berättelser om visioner och ursprungstankar för ekobyen. Det hänger dock ihop, det som inte fungerade var i stor utsträckning det som skulle ge ekobyen en del av sin ekoprofil. Med en roll som ”försökskaniner” för flera nya tekniska lösningar som inte var helt mogna så blev inte allt som det var tänkt.

[...] sen så hade vi ju reningsverket och det funkade bara några år. Jag var också där högst inblandad i att byta kemikalier och rensa ur verket. Men sen orkar ju inte kommunen och sen orkar inte vi. Och det fanns ju fler skäl till det. Så den delen av miljötanket kopplades bort. Vi är en del av fjärrvärmén där är inte något nytänk. Vi har gjort ett antal mindre projekt som ju har att göra med någon hållbarhets tanke. [...] Men jag skulle säga att engagemanget har ju, jag tror att vi fortfarande är en jämförelsevis socialt aktiv förening, men det har successivt blivit mycket mer som alla andra och det har successivt krackelerat och nu på slutet så har vi mer, vi har enskilda hushåll som är liksom inte är med och vi har någon som har uttalat sig att ’nej, jag tänker inte delta i de kollektiva arbetsdagarna’ och sådant där ’för nu har jag gjort tillräckligt’. Alltså så det har, skulle jag säga, krackelerat samtidigt som det har kommit nya som delvis då kompenserar med lite ny energi och lite ny vilja att delta. Men om man tittat på vår hantering av sopor eller [...] vi har ju också massa korkade, alltså, ’men slänger du det där, herregud, det kan man ju inte göra’ alltså de finns hos oss också. (Kim)

Det separata och lokala reningsverket fungerade ett tag. Det innebar mycket extra jobb att driva det och till slut orkade varken föreningen eller kommunen med att ekobyen hade separat avlopp. Ekobyen kopplades på till det kommunala avloppet och där, menar Kim, försvann en hållbarhetstanke. Han upplever att engagemanget och viljan i föreningen var större i början, i takt med att tiden går och i och med att människor åldras minskar intresset för det kollektiva. Alla informanter har berättat om gemensamma arbetsdagar under vår och höst som avslutades

med gemensamma fester. De har pratat om dessa dagar med mycket nostalgi i rösten. Med andra ord verkar dessa arbetsdagar och fester tillhöra ovanligheten idag.

Trädgårdsavfallet för sig och matavfallet hade vi hade vi en kompostkvarn med komposttrummor då som trumlade det hela. Tyvärr var det där lite pionjärteknik så att de gick sönder ofta. Det var ju priset vi fick betala för att bo i ekobyn att det var ju pionjärer, vi var försökskaniner, både för det och de urinseparerande toaletterna så var vi ju försökskaniner. (Lars)

Lars beskriver hur trädgårds- och matavfall togs om hand på platsen. Att med egen komposteringsmaskin göra matrester till näringsrik jord också var en ny teknisk lösning som fungerade bra ett tag. Lena berättar att kompostmaskinerna var bra så länge de fungerade. Man fick sju kärror med kompost till sina odlingar var femte till var sjätte vecka året runt, vilket hon tyckte var bra. Men hon upplevde att det var få hushåll som faktiskt engagerade sig i egna odlingar redan från början, något som förvånade. Odlingsmöjligheterna i egen trädgård och på egen odlingslott är däremot bra och fortfarande välfungerande.

Lars berättar vidare om de urinseparerande toaletterna:

Vi försökte ju göra ett sånt där slutet kretsloppet med den här urinsepareringen som fanns. Det grävdes ner enorma urinsamlingstankar, två stycken, där det skulle ackumuleras och sen stå till sig och neutraliseras så att det inte kunde finnas några smittämnen kvar i det hela. Och det är ju där 80 % av marknäringssämnen är. Och där gjorde vi en miss, som andra kan slippa upprepa och det var att vi tänkte oss att det är säkert bonden som har åkermarken intill oss intresserad av. Men som det ofta är så måste man titta i hela livscykeln. [...] Det är klart att han var intresserad av att ha marknäringssämnen gratis. Det var bara att det var ju inte gratis. Det innebär ju merarbete för bonden att åka och hämta och tömma urintankarna och sen behövde han annan utrustning för att sprida urinen på åkrarna mot vad han använde annars. Så att i slutändan så hade vi behövt betala honom för att komma och hämta grejerna. (Lars)

Det fanns flera problem med de urinseparerande toaletterna. Dels blev det besvärligt för bonden att hämta och använda den näringsrika urinen, dels beskriver Lars problem med "hydrationen" vilket gjorde att det ofta luktade kiss i området, något som inte upplevdes som socialt hållbart.

De hade även problem med stopp i rören som separerade urinen i toalettstolarna. Efter några försök att åtgärda dessa problem så tog man i stället bort de urinseparerande toaletterna och installerade vanliga toalettstolar, vilket gjorde att även den hållbarhetstanken föll bort på platsen.

Vid tiden för byggandet av Hällen så var inte solpaneler som genererade elektricitet speciellt effektiva vilket gjorde att man inte satsade på den tekniken. I stället köpte föreningen in sig på ett vindkraftverk en bit söderut i landet för att enbart stötta grön el. När jag träffade ”min guide” berättade hon att de inte heller tänkte på solpaneler när de renoverade taken för några år sedan men att solpaneler är ett rimligt alternativ för en framtida investering. På samma sätt var inte heller laddstationer för elbilar aktuella, tekniken var långt ifrån den utveckling vi har idag. Däremot var en bilpool planerad.

Var inte naiv, idealistiskt naiv. Som en sådan sak som att vi inbillade oss att nä folk skulle inte behöva ha bil nästan. Så att vi satte på tok för lite plats, till garage och bilar och då hamnar de för nära husen. En del av husen där folk bodde. Ja då utsattes ju de det. Det var egentligen inte godkänt visade sig sen, man fick inte ha garage med avgasutsläppen så nära en bostad som de hamnade. [...] Det fanns en idealistisk tanke om att vi skulle ha bilpool. Men hur såg folks verkliga behov ut då? Ja. Om man då har behov av att kunna ta bilen lite nu och då. Då måste det finnas tillräckligt med bilar för att det ska finnas en ledig när du behöver en där du behöver den. (Lars)

Bilpoolen var också en vision som inte fungerade i verkligheten. Man hade inte undersökt och tagit hänsyn till de boendes faktiska behov när det kom till just bilen. Idag har flera hushåll mer än en bil vilket gör att ytor som inte är tänkta för bilen, som bygatan, används för parkering vilket skapar irritation hos vissa, något jag återkommer till i kapitel tre – *I resonans med platsen*. I relation till bilen så lyfter Lena att vissa hade svårt att hålla sig till gemensamma, demokratiskt framtagna regler och bestämmelser. Tanken var att bilarna i största mån skulle hållas utanför byn och att det skulle finnas en bygata med smala grusgångar till husens entréer. När markarbetet var klart visade det sig att vissa personer hade tagit sig friheten att bredda grusgångarna till entréerna så att de kunde köra in med sina bilar för av- och pålastning, vilket inte var tanken. ”Gången blev bredare. Så började jag liksom kalla det här, vi ska ha gemensamma regler att följa, så jag började redan då kalla den för egoistbyn. Det är inte en ekoby utan en egoistby.” (Lena) ”Egoistbyn” hade fler sidor än en. Lena upplevde att personer

i föreningen om var knutna till Sveriges lantbruksuniversitet tog mer plats tillsammans med ”Waldorf-människorna”. Hon upplevde att hon flera gånger fick påminna om att föreningen och ekobyen Hällen inte enbart skulle vara ett bihang till SLU eller Waldorf, de skulle vara egna. I början, berättar hon, ville nästan alla sitta i styrelsen. Den blev ”maktcentrum” för ekobyen och hon upplevde att alla ville vara den som bestämde. De senaste åren har det i stället varit väldigt svårt att hitta personer till styrelsen och hon upplever dessutom att den inte längre är lika transparent som den en gång varit. Hon beskriver den som ”ett hemligt sällskap”. På ekobyens hemsida har man kunnat ta del av protokoll och beslut i realtid nästan, nu får man inte tillgång till någon information med hänvisning till sekretess. ”Det här är liksom drömboendet men det rinner ut i sanden mer och mer” (Lena). Att drömboendet håller på att tyna bort tror hon ligger i tiden och beror på samhällsandan vilken hon upplevde som helt annorlunda när de startade.

Ja och sen att samhällsandan är ju har helt annan också, politisk. Vilka val som regeringen gör och allt sådant. Samhällsandan påverkar att människor inte bryr sig om vad som händer, regeringen visar att man inte behöver vara noggrann. (Lena)

Lena tror att världsledare och den svenska regeringens icke-fokus på miljö och gemensamt ansvar för sig själva, varandra och den gemensamma planeten bidrar till att kollektivet inte fungerar. Jag tolkar det som att hon menar att individualismen i samhället har blivit så stark att den även påverkar mentaliteten hos människor i ekobyen. Lars lyfter hur viktig den gemensamma inställningen är för en socialt hållbar by.

Ja, du hör att jag tar upp det här med social hållbarhet ganska mycket och tror att om man inte får till den. Det var, det fanns ju, det genomsyrade hela tanken med ekobyen. Och blir det inte socialt hållbart, då håller inte det miljövänliga heller. Så då faller ju ekotanken också. [...] När det gäller en ekoby så är det ju det att ehm, det skapar en sammanhållning att man vet att nej, men vi försöker faktiskt allihop vi. Man kan lita på att alla grannarna också drar åt samma håll och vill försöka göra något bra för den här planeten. [...] Nu låter det där fantastiskt idylliskt, men. Ibland så är det små gradskillnader som gör skillnaden. Det var ju inte så att vi liksom var en enda stor familj som gjorde gruppkramar varje dag [skratt]. Så funkar det ju inte heller och folk blev ju osams också och hade dispyter om det var olika åsikter om hur det borde ha gjorts det ena eller det andra, självklart. (Lars)

Att alla i kollektivet strävar åt samma håll menar Lars är viktigt för den sociala hållbarheten, något jag uppfattade att han ändå tyckte att de lyckats med under en period i alla fall. Att sträva åt samma håll betyder dock inte att alla är en familj och gruppkramas varje dag. Stävan kräver också sitt skav, vilket absolut fanns i form av olika åsikter och uppfattningar. Lena menar att hela byn är full av starka människor med starka åsikter, något som självklart leder till skav när dessa starka åsikter ska komma överens. Nedan finns exempel på ett eventuellt framtida problem som Kim identifierat, ett problem som uppstått hos andra liknande initiativ som brf Hällen.

En observation är ju att vi som flyttade in hade nog ändå hyfsat normala inkomster och även om det kanske är en intellektuell gruppering. Alltså med fler välutbildade än vad det är i allmänhet, det är definitivt så. [...] Så är det ju så att de som flyttade in har, som kollektiv, andra ekonomiska ramar än de som kommer nu. Det här märks extremt tydligt i Understenshöjden i Stockholm där de ju har fått en alltså, det har bara blivit de med mycket pengar som kan flytta in. [...] Den delen upplever jag inte ha påverkat oss så mycket ännu eftersom vi inte haft så hög omsättning. Och de som har kommit in och som alltså betalar mer har vi har varit ungefär lika aktiva eller ungefär lika. De har bidragit med lite mer energi, för de är de yngre. (Kim)

Understenshöjden är en vänby till brf Hällen vars byggprocess och visioner också finns dokumenterade i boken *Living Dreams* (2002). När ekobyboende kräver större tillgång till ekonomiskt kapital är det ännu viktigare att det även finns allmännyttiga alternativ som liknar ekobyboendet. En informant som bor i en av hyresrätterna i området berättar att dennes familj var intresserade av att bygga och bo i ekobyen men att de inte hade råd i slutändan. Att i stället få möjlighet att bo i en miljöanpassad lägenhet med möjlighet till egen trädgård och odlingslott, och granne med ekobyen, var en enorm vinst. Även i en tidigare studie jag gjort av ekobyprojektet Bysjöstrand så var det tydligt att flera personer sökte sig till just det projektet för att det skulle finnas tillgång till klimatanpassade, allmännyttiga hyresrätter när de flesta andra ekobyprojekten kräver tillgång till stort ekonomiskt kapital (Pedersen 2022).

Finns det då något som på längre sikt har fungerat som det var tänkt i ekobyen och motsvarar visionerna som fanns? Lars lyfter den miljö de lyckades skapa i brf Hällen trots målet om möjlighet till uppskalning till massproduktion.

[...] Fantastisk miljö för alla åldrar socialt, hållbar och miljömässigt så hållbart så som det gick att göra på ett massproducerat vis då. Skulle man göra om det idag, vilket jag hoppas att någon gör, så skulle man kunna göra det mycket, mycket bättre. Titta på våra ritningar och fråga, prata med oss som vara med då och fråga vad vi gjorde fel och vad man kan göra bättre så kan man göra någonting fantastiskt bra idag. (Lars)

Lars lyfter även balansen mellan privata, semi-privata och offentliga sfärer i området som väldigt lyckad, mycket tack vare Per G Bergs inblandning i planeringen i området. Däremot lyfte Lars en stor sorg och det största ”misslyckandet” i förhållande till ekoby, att många av medlemmarna i ekobyföreningen inte fick en bostad i brf Hällen, marken räckte inte till alla. Ekobyföreningen fortsatte en period efter att en del av medlemmarna droppet av och i stället engagerat sig i brf Hällen. Efter ett tag så upplöstes den dock helt. Lars tror att det kan ha berott på att de största eldsjälarna kanske försvann ur ekobyföreningen i samband med bildandet av brf Hällen. Oavsett tycker han att det är tråkigt då ritningar, kontakter och kunskaper fanns tillgängliga, de hade ”bara” behövt hitta mark att bygga på.

Masseys (1994a, s. 5, 136, 154) platsbegrepp kan tolkas som utopiskt eftersom det är öppet för tillskrivning och oberoende av en eventuell lång historia på platsen. Att gå från institution till ekoby är att förändra platsen, tillskriva den nya identiteter och förändra platskänslan. Som sagt var ekoby sprungen ur en progressiv tanke som handlade om att vara ett gott föredöme och visa en hel bransch vad som är möjligt. Tyvärr visar sig de nydanande tekniska lösningarna som i sig är bidragande till ekobyns hållbarhetsprofil inte fungerar i verkligheten, något som skapar viss besvikelse och skav. Ett visst skav verkar ha funnits med redan från början i Hällens utveckling. Vissa grupper (de som framgick som skav i tidigare avsnitt) tog för mycket plats och drev utvecklingen åt ett visst håll. Idag, med en kraftigt åldrad befolkning, har engagemanget för platsen svalnat och brf Hällen beskriv som ”en vanlig bostadsrättsförening” och inte som en ekoby. Gemenskapen och det svalnande engagemanget kan också förklaras med att fler och fler av våra sociala relationer sträcker sig utanför platsen på grund av den tidsrumsliga kompressionen enligt Massey (1994a, s. 162). Håga har, som sagt en åldrande befolkning. Många av de boende har barn och barnbarn, relationer med starka band på andra platser. Detta tänker jag leder till en försämrad känsla av rotfasthet på platsen, vilket i sin tur leder till ett minskat intresse att fortsätta engagera sig och utveckla platsen. Besvikelsen i att visionerna och lösningarna som fanns inte blev lika hållbara som planerat kan också böttna i en minskad känsla av resonans. Rosa (2019, s. 277) menar att en hög miljömedvetenhet och en

växande oro för klimatförändringar och att förstöra planeten är ett uttryck för vårt behov av resonans. Rosa menar (2019, s. 277) att detta förhållande tyvärr nästan alltid är ensidigt och att människans ”ansträngningar” oftare handlar om att ta kontroll eller bemästra naturen på olika sätt i stället. När försöken till resonans och hållbarhet enbart sker på människans premisser uppstår ingen resonans (ibid).

Uppsalahem, dåtid och framtid

Visionerna som Uppsalahem hade för området när de köpte vårdhemmet för att omvandla det till bostäder har inte varit lika lätt att få tag på och de dokument jag fått tillgång till har inte varit lika utvecklade som ekobyns planer och visioner. Nedan kommer jag att sammanfatta den vision jag kommit över och sedan lyfta utsagor från boende i framför allt Uppsalahems hyresrätter i Håga och hur de ser på tiden som gått samt hur de ser på framtiden i området.

I dokumentet *Håga by – Beskrivning av en vision* från 1995 finns en kort beskrivning av Uppsalahems vision för Håga som bostadsområde. Detta dokument fungerade som bilaga till detaljplaneändringarna (Uppsalahem AB 1995) som gjordes när området skulle omvandlas från institution till bostadsområde. Det som är mest intressant i dokumentet är det som beskrivs under rubrikerna ”Utemiljö” och ”Ekologiska principer”. Beträffande utemiljön så hade man för avsikt att skapa välfungerande uteplatser och avgränsade tomter för lägenhetsinnehavarna att sköta själva. Det står också att ”odling bör kunna ske i direkt anslutning till husen och möjligtvis kompletteras med större ytor på andra platser i området” (Uppsalahem AB 1995, s. 2). Under ”Ekologiska principer” är fokuset mer byggnadstekniskt med lista på hur man kan minska energiförbrukningen i området, bland annat listas att isolera husen väl och att utnyttja solenergi och energisnåla vitvaror. De finns även en beskrivning av de urinseparerande toaletterna och att en jordbrukare kommer att ta tillvara näringsämnen. Även åtgärder som vattensparande utrustning och återbruk av material listas (ibid, s. 2–3).

I boken *Living Dreams* som släpptes 2002, ungefär sex år efter att de första hyresgästerna flyttade in i området, finns en mindre utvärdering av Uppsalahems hållbarhetsprojekt i Håga. Jag citerar:

I Uppsalahems ombyggda hus i Hågaby sjönk energiförbrukningen med 30%, i samband med ombyggnaden. Husen isolerades bättre, värmeläckor tätades i hus och ledningar och de gamla 2-glasfönstren byttes ut mot energieffektiva 3-glasfönster. Dessutom monterades en effektivare styr- och reglerutrustning in i husen. Energibesparingarna kunde genomföras samtidigt som husen

försågs med ett enkelt, men effektivt ventilationssystem. (Berg & Saar 2002, s. 51)

Kvarteret Björken är den huskropp med hyresrätter som ligger närmast brf Hällen i Hågaby och lägenheterna i den här huskroppen var också kopplade till det lokala reningsverket med urinseparerande toaletter precis som ekobyn. Alla hushåll i Hågaby var kopplade till solfångarsystemet som skulle bidra till minskade kostnader för uppvärmning och många hushåll även bland hyresgästerna komposterade sitt matavfall med hjälp av kompostmaskinen (Berg & Saar 2002, s. 53–61). På Uppsalahem tyckte man att Hågaby blev ett ”lyckat misslyckande” (Berg, Cras-Saar & Saar 2002, s. 67). Misslyckandet låg i att centrumbyggnaden inte täckte sina egna kostnader och gick med underskott. I februari 2002 var planen att bygga om en del av centrumbyggnaden till studentlägenheter (något som aldrig hände). Hyreshusen däremot täckte sina kostnader och kändes som ett lyckat projekt både estetiskt och funktionellt (ibid).

Via mejlkontakt² har jag fått tillgång till statistik från Uppsalahems senaste kundundersökning från år 2024. Siffrorna jag fått ta del av (Uppsalahem 2024) visar hur personer trivs och vad de tycker om sitt boende och sitt bostadsområde. Siffrorna visar resultat för Hågaby och Hågaby i jämförelse med genomsnittet av boende i andra områden runtom i Uppsala. Statistiken visar att alla som svarat känner sig trygga oavsett tid på dygnet och att man trivs i sitt bostadsområde. I Hågaby är det betydligt färre som stör sig på sina grannars sätt att leva än i andra områden i Uppsalahem och kontakten med grannarna sticker ut som ovanligt god i Hågaby i jämförelse med resten av Uppsalahems områden. I övrigt är det positiva som sticker ut att många är väldigt nöjda med tvättstugorna och städningen av tvättstugor. Det mest negativa som sticker ut i statistiken i Hågaby i jämförelse med Uppsalahems övriga områden är att många upplever värmekomforten i sina lägenheter som dålig vintertid, där tycker fler än hälften av de svarande att det är för kallt i lägenheterna på vintrarna (Uppsalahem 2024), något som både Örjan och Johanna tar upp under intervjuerna. ”[...] och sen är värmen har alltid varit problem, men nu har de äntligen satt in här i våras eller i somras, sådan här extra pumpar för alla husen. För värmen har alltid varit jätteproblematisk under alla år” (Örjan). Hos Karin blev jag till och med erbjuden tofflor innanför dörren för att hon upplever sin lägenhet som väldigt golvkall.

Att flera av de bostadstekniska lösningarna fungerade inte som tänkt, till exempel de urinseparerande toaletterna som framgick ovan. Detta gjorde som sagt att området miste en del av sin hållbarhetssträvan. Tyvärr verkar inte heller investeringar i tilläggsisolering och annat

---

² Församlingsassistent västra, Uppsalahem. Mejlkonversation 2025-04-03.

helt fungerat då många upplever sina hyresrätter som kalla på vintern, speciellt på golvet. Att en stor majoritet känner sig trygga och trivs i området känns inte överraskande och goda grannrelationer beskrevs som en självklarhet i kapitel ett ovan. Genom mejlkonversation³ med förvaltningsassistenten har jag också fått veta att Hågaby har ovanligt låg omflyttning i jämförelse med övriga områden i Uppsala. Under 2024 var det cirka tre hushåll som flyttade från området, vilket var ovanligt många.

Trots att många uppger att de trivs och känner sig trygga och nöjda i Håga så framkommer en hel del kritik mot Uppsalahem under intervjuerna. Kritiken rör särskilt Uppsalahems försök att sälja centrumbyggnaden, undermåligt underhåll av fastigheterna, besvikelsen i att sportcentret såldes och senare revs samt en oro inför kommande hyreshöjningar. Ett citat från Örjan är ett exempel: "[...] sen har vi liksom haft då bycentrum som ett sorts centrum där. Nu Uppsalahem vill egentligen bli av med bycentrum, dom vill ju helst att det ska rivas. Det fanns ju en bassäng där förut där radhusen ligger." Tintin lyfter att det blir "mediastormar ibland" när Uppsalahem undersöker möjligheten att sälja centrumhuset i Håga och att det då blir en form av "högaflar och facklor-stämning" i byn för att behålla centrumbyggnaden och verksamheterna i det. De boende ser centrumbyggnaden som viktig för området. Det fungerar som samlingsplats, som plats för service och som arbetsplats för de som har kontor i byggnaden. Flera har även lokaler för att utöva fritidsintressen som måleri och vävning i byggnaden.

Flera av informanterna har bytt lägenhet inom Hågaby för att anpassa efter rådande livssituation. Man har då bytt upp sig i antal kvadratmeter och rum när familjen fått tillökning och ner i antalet rum och kvadratmeter när barnen flyttat ut och pensionen hägrat eller ekonomin blivit sämre.

Annars så är jag nöjd med, den här. Jag tycker det här är en jättebra lägenhet för oss nu. Vi skiftade ner oss till, anpassade oss till pensionärlivet liksom. I tid så och det var ju väldigt bra, då gick ju Uppsalahem med på att vi gjorde ett byte. De som bodde här före oss hade barn och behövde större och vi behövde mindre. Då bara bytte vi med varandra och det är okej att göra så om man får godkänt från hyresvärden då. [...] Så att de har varit för det mesta bra att göra med. De kunde underhålla bättre. (Mats)

---

³ Församlingsassistent västra, Uppsalahem. Mejlkonversation 2025-04-04.

Mats lyfter möjligheten att byta hyresrätt med varandra inom området som något positivt och att i de fallen har Uppsalahem som hyresvärd varit väldigt tillmötesgående och beviljat lägenhetsbyten. Däremot understryker han att de gärna hade fått underhålla fastigheterna bättre, något han ger exempel på i citatet nedan.

Det är bra alltså, jag tycker väl inte. Uppsalahem har varit bättre en gång i tiden tyckte jag. De ville det skulle bli en, även Uppsalahem delen, hyres delen, skulle också vara en ekoby och så, men det märks inte mycket av nu då. Man har nästan glömt det. Plus att de inte rustar husen. Vår granne som bor precis vägg i vägg här, där läckte taket. [...] Då lappar man det, men man behöver byta tak. Det behöver man göra med tegeltak man behöver lyfta taket och byta läckt. Kanske var 30:e år, det gör man inte här. [...] För att man lägger väl pengar på annat. Men det är väl det som jag tycker är nackdelen med Uppsalahem, annars har de varit bra, man har fått göra lite som man vill. Man får ha ett markavtal så man får sköta sin mark. Och de, blir något fel på lägenheten då ringer man så kommer de och fixar det, så det är ju bekvämt. Men de har varit bättre och det har varit en tid när det var fanns gårdskarlar man kände som man kunde snacka med, men nu vet man inte man ringer så vet man inte vad som händer. (Mats)

Mats lyfter att han är besviken på Uppsalahem, han menar att de var bättre förr. Det som framför allt var bättre var tillgången till en gårdskarl som kände alla boende och hjälpte till direkt med det som behövde fixas. Samtidigt tycker han att Uppsalahem är bra på att åtgärda de problem som uppstår i fastigheten, även om han upplever att det större underhållet är eftersatt. Ekoby-tanken som fanns för hela Hågaby upplever han som borta, något som även Karin tar upp. Hon menar att man behöver påminna Uppsalahem om vad området var tänkt att ha för inriktning. Samtidigt som man tycker att underhållet på fastigheterna är eftersatt så finns också en rädsla för framtida renoveringar.

Mats: Eller att de [Uppsalahem] säger att nu vill vi stamrenovera, byta tak och höjer hyran med massa tusenlappar. Då kommer vi inte ha råd att bo kvar, så det är man är inte jättetrygg med, vad Uppsalahem har för planer.

Ronja: Nej, för att husen börjar kännas äldre?

Mats: Ja, de har inte underhållits. Man tror ju att ens hyra ska gå till underhåll, men det går ju till att bygga nya bostäder kanske, i stället. Man måste ha en backup då.

Mats berättar att hans familj inte kommer att ha råd att bo kvar i området efter renoveringar, Johanna säger samma sak. Hon påpekar även att bostadsbidraget inte ökar i samma takt som inflationen och hyreshöjningar, vilket har börjat bli problematiskt.

Flera informanter uttrycker en oro eller rädsla inför framtiden med Uppsalahem, dels är många oroliga för vad som skulle hända om Uppsalahem slog slag i saken och sålde centrumbyggnaden i området. Dels är man orolig för vad en renovering av fastigheterna kommer att innebära i hyreshöjningar och möjlighet att bo kvar i sin lägenhet eller i området över huvud taget. Det finns nämligen ingen gräns för hur mycket hyran får höjas efter en renovering (Hyresrättsföreningen u.å.). Personer som redan idag har det kämpigt med hyran kan förvänta sig hyreshöjningar på 23–70% (Polanska et al. 2024, s. 14). Ett vanligt problem i Sverige idag är att omfattande renoveringar leder till stora hyreshöjningar, som i sin tur leder till att människor inte har råd att bo kvar i sina lägenheter efter renoveringarna. Denna process, eller bortträngning snarare, kallas för *renovräkning* (eng. *renoviction*). Ofta får hyresgästerna betala flerfaldigt för renoveringarna, först genom att bo i undermåliga bostäder, sedan genom stora hyreshöjningar efter renoveringarna, och till sist genom att behöva flytta till följd av de kraftigt höjda boendekostnaderna (Blackwell et al. 2023, s. 28). Sammanlänkat med detta är dessutom att renoveringarna som görs inte är hållbara över tid; ofta används billiga material med kortare livslängd än brukligt och fungerade utrustning eller inredning rivs ut för att ersättas med nytt. Det är fokus på nytillverkat i stället för restaurering eller renovering av befintliga lösningar (Polanska et al. 2024, s. 8; Blackwell et al. 2023). I Hemlängtan (2025, s. 20–21), Uppsalahems egen tidning som ges ut till deras hyresgäster, stod Håga listade som ett av 90 områden som kommer att renoveras under de kommande tio åren. Med andra ord finns det fog för oro hos de boende angående renoveringar och höjd hyra.

I relation till oro inför framtiden ser jag likheter mellan min studie och Kefalas (2024) avhandling när hon beskriver livslinjer, alltså föreställningar om hur livet ska formis utifrån vissa steg och förväntningar. Kefala (2024) använder specifikt begreppet *bostadslinjer* för att beskriva den förväntade vägen genom bostadsmarknaden. I den förväntade bostadslinjen för de människor jag intervjuat finns en förväntan att kunna leva i sin bostad livet ut, speciellt de som bott i området i närmare 30 år. När bostadslinjen bryts av att man, mot sin vilja, måste flytta

uppstår hack som skapar otrygghet och obalans. Jag menar att den stundade renoveringen av Uppsalahems hyresrätter med stor sannolikhet kommer att skapa stora hack i flera människors bostadslinje när de eventuellt inte kan bo kvar i området längre.

Tankar om hållbarhet idag

Hur resonerar studiedeltagarna själva om hållbarhet och hållbar utveckling? Har de ett större intresse av att tänka och agera hållbart? Ett av de teman jag valde att ha i min intervjuguide var hållbarhet som i hållbar utveckling. Självt definierar jag hållbar utveckling i linje med ”Brundtlandrapportens” definition: ”en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov” (Brundtland & Hägerhäll 1988). Eftersom jag hade en förståelse av Håga som ett område med viss hållbarhetsprofil med bland annat ekobyen var jag intresserad av att veta hur studiedeltagarna själva resonerade kring hållbarhet och hållbar utveckling som tema. Majoriteten av informanterna hade goda kunskaper inom ämnet och kunde lista flera saker som de gjorde eller kunde göra för att leva mer hållbart. De var överens om att leva hållbart innebar att inte slösa på gemensamma resurser. Några nämnde även balansen mellan de tre hållbarhetspelarna: den sociala, ekonomiska och ekologiska.

Trots ovannämnd kritik mot att flera hållbarhetslösningar i området inte fungerade som tänkt så uttrycker Ida och Johanna att området ändå präglas av hållbarhet. Bra sopsortering sedan start, butiken med ekologisk inriktning, bra transportmöjligheter med cykel och buss och goda möjligheter till att odla lyfts som positiva. Flera personer lyfter däremot att pensionen har gett upphov till sämre ekonomi och därmed prioriterar man inte att handla ekologiskt i samma utsträckning som tidigare. Samma personer säger att de sällan handlar på den lokala butiken, den ekologiska inriktningen gör att priserna upplevs för höga. Däremot görs mycket annat för att leva mer hållbart.

Jag vill återvinna och så där. Med mat är det sämre nu när jag har lite sämre ekonomi, eller tänker mer på ekonomi nu när man är pensionär, att man kanske inte alltid köper ekologiska varor. Bananer och kaffe, alltid liksom. Men inte alltid mjölk längre. (Mats)

Naturskyddsföreningen (2024) listar bananer och kaffe tillsammans med tre andra varor som viktigast att köpa ekologiskt om man inte har råd att enbart handla ekologiskt. Dessa varor gör störst skillnad för miljö och människor att köpa ekologiskt, något Mats verkar vara medveten

om. Mats säger också att han återbrukar mycket, allt från matförpackningar som är hela, till spikar som kan rätas ut. Han berättar också att han sällan köper kläder och i stället stoppar strumpor och lagar jeans. Även egna odlingar är en del i hans hållbarhetsränk. Karin säger också att hon inte känner något behov av att konsumera kläder eller saker och att det ”känns bra inuti att inte slösa”. Hon säger att hon har en bra grund för en mer hållbar livsstil då hon är vegetarian, lagar mat från grunden hemma och inte konsumerar speciellt mycket kläder eller saker.

Kim berättar att han har gjort beräkningar på vad hans leverne genererar i koldioxidutsläpp och att han ligger långt under det genomsnittliga koldioxidutsläppet. Han säger dock att han är den enda i sin familj som är vegetarian och att de fortfarande har bil och att det ofta är just bilen som får hans utsläpp att dra i väg i koldioxiduträkningarna. Däremot säger han att de kör bilen sällan och att ingen i familjen flyger. Ida uppger att de har köpt elbil för att inte ha lika hög miljöpåverkan eller dåligt samvete av att använda den. De använder gärna bilen, däremot flyger de inte.

När jag frågar om Tintin har ett särskilt intresse för hållbarhet svarar han ja, och att bilen är det första han kommer att tänka på.

Ja. Det första jag kommer att tänka på är. Att vi drog oss så himla länge för att skaffa bil för att det var så här usch bil ska man inte ha, det är dåligt och så märkte vi väl att vi det är väl kanske ganska bra. Och då gick vi ihop [...] den familjen bor också här i byn. De hade inte heller bil så vi skapade oss en egen liten bilpool. Vi leasade en el-bil tillsammans och så körde vi elbil i tre år och det hade vi nog inte gjort om vi inte hade känt att här är liksom en bra grej. Då hade vi kanske tagit ett billigare alternativ eller liksom leasat en egen bil eller någonting sådant där. Men här, ansträngde vi oss för att göra någonting som jag tror kan vara hållbart i längden. (Tintin)

Övriga familjen är pescetarianer, alltså att de utesluter rött kött och fågel men äter fisk. Han själv äter vegetariskt hemma med resten av familjen men kan ta en hamburgare när han är ute. Annars är pengar och placeringen av pengar något som han tror har stor effekt i längden.

Måste tänka på vad du gör med dina pengar. För ekonomin är, pengarna är vägen framåt [skratt] Fy fan vad mörkt det låter ibland! Men ja, men du förstår vad jag menar? Om du har så och så mycket pengar och så ska du försöka göra någonting bra för dig själv och för dem och så ska du samtidigt försöka göra

något bra för alla andra. Men tänk lite vad du placerar dem. Vad ska du göra med dem? Vill du inte köpa någonting för dem nu? Så lägg dem någonstans där de gör nytta på andra sätt. I en fond med hållbarhetsperspektiv eller nåt sådant där. (Tintin)

Tintin är inte den enda som lyfter just medvetna investeringar och placeringar av ekonomiskt kapital som ett effektivt sätt att påverka i samhället, med argumentet att beslut fattas där pengarna finns.

Jag fastnade vid bilen. Efter att ha lyssnat och läst igenom intervjuerna flera gånger så kände jag att bilen stack ut i frågan om hållbarhet. Både tonlägen, ansiktsuttryck, kroppsspråk och talet om bilen stack ut. Jag vill påstå att det fanns en skam kopplad till bilen. En skam som liknar flygskam men som kan appliceras på bilen, bilskam. Wollin Elhouar (2014) beskriver, i sin avhandling, bilen som nödvändig. På landsbygder och glesbygder kunde hon identifiera bilen som möjliggörare för social hållbarhet. Även om jag beskrivit Håga som en rurban plats så menar jag att bilen inte alls är lika nödvändig i Håga där man har fyra kilometer till stadskärnan och där cykelinfrastrukturen och stadsbussnätverket är väl utbyggt. I Håga är inte avståndet till närmaste granne lika långt som den kan vara i rurala områden. Bilen blir inte nödvändig, den möjliggör inte social hållbarhet på ett bättre sätt än något annat färdmedel i staden.

Wollin (2020) beskriver att flygskam som begrepp kommer ur flygets höga miljöpåverkan och ur ett försök till att minska flygandet genom att skambelägga och stigmatisera det. I stället ska man använda det mer miljövänliga tåget som alternativ. Skam kan leda till en beröringsskräck som gör att människor försöker att ta avstånd från det som associeras med skammen, enligt Wollin (2020, s. 48). Wollin (2020, s. 48–49) kopplar även flygskammen till klass och resonerar att skam och respektabilitet står i motsats till varandra: de som i första hand vill framstå som respektabla är medelklassen som inte vill associeras med arbetarklassen eller underklassen. Det blir därmed fult att flyga och fint att åka tåg i det här exemplet. I mitt exempel vill jag argumentera för att det är fint att cykla och åka kollektivtrafik och fult att åka bil.

Känslan av bilskam nådde även mig under fältarbetet. Jag bor i Uppsala men på andra sidan staden sett från Håga, det är ungefär lika långt till stadskärnan från min lägenhet som det är från stadskärnan till Håga. När jag skulle träffa ”min guide” vid Hågahögen för vår walk-and-talk fick jag frågan om jag hade cyklat eller åkt buss till Håga för att möta henne. Jag kände stark skam när jag svarade att jag tagit min (bensindrivna) bil för att träffa henne. Sant eller inte så

upplevde jag hennes blick som förvånad eller dömande. I Uppsala cyklar man, hon cyklade, jag orkade inte. När jag parkerat bilen alla andra tillfällen när jag var i Håga för att genomföra intervjuerna skyndade jag mig från bilen och hoppades att ingen skulle fråga om hur jag tagit mig till platsen, eftersom jag vet att buss och cykelförbindelserna är så bra i Uppsala.

Samma typ av skam upplevde jag hos informanterna som pratade bil, förutom Ida som kommit över skammen genom att köpa en elbil. Hon sa att man självklart måste tänka på att elen man använder också produceras på något sätt men att hon gärna använder bilen sedan de bytte från fossila bränslen till el. Elbilen blir inte lika skamfylld som bilen som drivs av fossilbränsle (som min). De bästa är däremot cykel, det mest miljövänliga transportmedlet av alternativen. Tintin kände ett behov av att till och med rättfärdiga att han tog bussen i stället för cykeln till jobbet när det var riktigt kallt ute. Samtidigt berättade han också att de klarat sig bra utan bil tills för några år sedan och valde då att starta bilpool med några grannar. Valet föll på att leasa en elbil, något han inte tycktes skämmas över. Däremot så sa han att de undvek att skaffa bil länge fast att behovet kanske fanns ”för att det var så här usch bil ska man inte ha, det är dåligt”, vilket visar på att det finns ett motstånd mot en viss typ av bilar. Kim upplevde samma skam som jag över sin bil, att de fortfarande hade den och försökte att använda den så lite som möjligt. Han berättade också att han försökte åka så mycket tåg och kollektivtrafik som möjligt i stället för att använda bilen. I avsnittet om ekobyen fanns det en viss tendens hos Lena att skambelägga andra som bor i ekobyen och äger flera bilar per hushåll, alternativt att man inte håller bilen till utkanterna av byn. Hon ansåg att det inte går i linje med hållbarhetstanken att ha flera bilar, vilket hon inte heller upplevde att de flesta hade när ekobyen grundades. Bilskam fungerar på samma sätt som flygskam; fossilbilen är den fula som man inte vill associeras med medan elbilen, cykeln och tåget är respektabla färdssätt som man hellre förknippas med.

För att sammanfatta det andra avsnittet: Med facit i hand blev inte brf Hällen den ekoby det var tänkt. Visionerna byggde för mycket på oprövade tekniska lösningar som i slutändan inte fungerade. För mycket skav på platsen i form av starka åsikter och viljor har delvis varit splittrande och platskänslan har förändrats i takt med att invånarna åldrats och engagemanget minskat. Idag beskrivs inte brf Hällen som en ekoby av de boende som jag intervjuat. Med en åldrande befolkning närmar sig också ett generationsskifte i byn och det finns möjlighet för platsen att leva upp på nytt med personer som tillskriver platsen ny mening. Miljömedvetenheten är dock fortfarande stark, speciellt hos de boende i brf Hällen men även hos övriga studiedeltagare. Tyvärr, menar Rosa (2019, s. 277), att en hög medvetenhet om människans påverkan på klimatet inte räcker för ett resonant förhållande till världen. Däremot

börjar fler och fler mänskliga göranden bli skambelagda och fossilbilen börjar nu få samma status som flygplanet och flygskammen.

I resonans med platsen

Turen närmar sig sitt slut, vi promenerar på bygatan, genom brf Hällen. Röda hus med mogna, men fortfarande vintertrötta trädgårdar omger oss. På andra sidan byn tittar vi bort mot odlingslotterna med åkrarna i bakgrunden och sedan skogen i periferin. Vi stannar, pratar, träden och buskarna runt Hällen fungerar som ett sorts artdatabank som planterades i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet.

Massey (2005, s. 137) menar att natur och naturlandskapet är vanliga, rentav klassiska grunder till varför man uppskattar en specifik plats. Håga och de boende där är inget undantag från detta. Anledningen till att jag ställde frågor om specifikt odling och naturen under intervjuerna var för att jag identifierat dessa teman som viktiga faktorer i ”det goda hållbara livet” i min kandidatuppsats (Pedersen 2022). Jag ville undersöka hur det talades om dessa teman i Håga också eftersom området är omtalat som hållbarhets-profilerat. Rosa (2019, s. 276) menar att endast ett liv i resonans med naturen är ett gott liv. Är det därför människor trivs i eller söker sig till Håga?

Naturen

En person som jag ber beskriva vad naturen betyder för hen blir väldigt känslös. Personen menar att naturen är kopplad till både mycket glädje och sorg och är del av hens livsfilosofi. Personen uppger att hen inte är troende men att i naturen upplever hen en nästan panteistisk kontakt. Det den här personen beskriver kan enligt Rosas (2019) resonemang och definitioner beskrivas som resonans. Den panteistiska kontakten eller upplevelsen är heller inget ovanligt i just skogen. Religionsvetarna David Thurfjell och Atko Rimmel (2024) liknar skogen med en kyrka efter intervjuutsagor. De menar att den sekulära medelklassen i Skandinavien, Finland och delar av Baltikum ofta beskriver skogen och framför allt känslan av att kliva in i skogen som att kliva in i en kyrka. Skogen likställs med något heligt och tillskrivs därmed existentiella konnotationer. Den sakrala känslan som Thurfjell och Rimmel (2024, s. 1–3) beskriver menar jag kan tolkas som resonans till världen och framför allt till naturen.

Lars pratar även en del om att det som är bra för naturen är också bra för människan och tvärt om. Lars menar att vi måste ta hand om den natur vi har, något som går i linje med Rosas (2019,

s. 207) resonemang om att inte särskilja människan från naturen då det skapar ett stumt förhållande mellan dessa. Ett stumt förhållande mellan människa och natur tar bort möjligheten till resonans menar han (ibid). Lena berättar att naturen betyder jättemycket för henne, hon anser att den är viktig för hälsan. Hon använder skogen till att plocka bär och svamp, promenader och skogsbad. Hon uppskattar att man bara kan kliva utanför dörren och sätta på sig skidorna. Även Ida ägnar sig åt att plocka bär och svamp och skogsbad. När jag frågar henne vad naturen betyder för henne svarar hon:

Nej, men det betyder oerhört mycket och det är ju just bara att komma bort ifrån buller att det blir lite nej, men du vet skogsbad. Det här att man omges av grönska att det spelar roll att se. Nu var jag ute då i morse [och såg] den lilla första blåsippan har minsann dykt upp. Alltså. Det är också det här med att man kommer nära året, årets olika årstider och. Det är förändringen alltså. Det är någon slags in och utandning också. Och nu bara att se den första blåsippan, så det är ju alldeles. Det är ju helt omvälvande för mig inuti, så och det är ju mycket svårare om man bor i stan, man har inte närheten till naturen, Ja, visst, man kan se snödroppar som är planterade eller så och men det här är. Nej, men det är nå visst liksom och nu snart kan man börja leta nässlor redan. Alltså det. Det är något där som är väldigt. Men det skapar harmoni. (Ida)

Skogsbad och att få omge sig av grönska och följa årstidernas växlingar är ”någon slags in och utandning” säger hon. Denna ”in och utandning” tolkar jag som en upplevelse av resonans med naturen som är viktig för henne men även för Lena som lyfter skogsbad som praktik. Både Lena och Axel berättar att de ter sig till skogen när de behöver tröst och närhet. Att få sitta i lugn och ro och känna en kontakt med skogen är som terapi. På frågan vad naturen betyder för Karin svarar hon ”att det blir en ordentlig paus”. På följdfrågan ”från vad?” svarar hon att hon vill ha paus från både hemmet och andra. Att hon tycker om att vara själv i naturen, men att hon saknar tillgång till berg och vatten. En paus från hemmet och andra tolkar jag som en paus från accelerationen, att man söker en kontakt som inte finns i hemmet eller med andra människor, bara med naturen.

På frågan om naturens betydelse för Kim svarar han:

Jaa den har jättemycket att göra med min själsliga tillvaro. Jag behöver komma ut i naturen för att må bra och jag är fullt och fast övertygad om att naturupplevelser är en del i en hållbar livsföring. Om fler människor får

möjlighet och tar sig tid att uppleva naturen så kan det, tror jag, påverka inte bara det fysiska och psykiska välmående, utan också deras allmänna livsföring. Och ju fler som kopplas bort ifrån och vi är inne på samband med odlingen, liksom. Ja ja men det just ja, det är ju ett träd som växer och man ska bygga någonting. Hur ska vi få träden att växa om vi inte har en ren, rent vatten eller fungerande grundvattenförsörjning för naturen är viktig. Både för mitt personliga välmående, men den är också viktig för min uppfattning om våra möjligheter som samhällsmedborgare att göra en vettig omställning.
(Kim)

Kim är, precis som Rosa, övertygad om att ett resonant förhållande till naturen är avgörande för en hållbar livsföring eller ett gott liv. Även här tar han upp klimatet och att vi måste anstränga oss för den enda planet vi har. Rosa (2019, s. 277–278) menar att vi endast kan lyckas om tanke och handling är tätt sammanknutna, först då kan människan lyckas rädda klimatet genom ett resonant förhållande till naturen.

Örjan berättar att han gärna vill bo nära naturen och att han spenderat mycket tid i den, något som kommer av att han i sin barndom spenderat mycket tid i skogen med sin växtkunnige mor. Han har också varit scout vilket bidragit till intresset. Skogen ingjuter en stark känsla av trygghet säger han.

Thurfjell och Rimmel (2024, s. 3–5) har identifierat sju olika teman som människor vanligtvis använder för att beskriva vad skogen har för mening för dem. Fem av dessa sju teman framkommer tydligt mitt material: det handlar om att skogen ger tystnad och stillhet, en plats för tröst och kontemplation, en stark känsla av tillhörighet, en känsla av autenticitet och en koppling till barndom och barndomsminnen. Tillsammans med dessa teman menar jag att naturupplevelsen och bandet till naturen är starkt kopplad till behovet av resonans i en accelererande värld och bidrar starkt till Hågas platskänsla. Även Massey (2005, s. 131) menar att det är naturligt att vända sig till naturen och att en del av de starkaste kopplingarna till plats finns genom naturen och att vi använder den för att situera oss själva. Det är dock viktigt, menar hon, att komma ihåg att även naturen är öppen och föränderlig.

Odlingen

Saltzman och Sjöholm (2014) beskriver trädgården som en plats för rekreation där man slipper samhällets och vardagens krav. Trädgårdsarbetet och att vistas i naturen är bra för hälsan. De menar också att trädgården som semi-privat sfär också kan fungera som en egen privat oas eller

som öppen för gemenskap över häcken. Samtidigt kan trädgårdsarbetet vara både tungt och frustrerande (Saltzman och Sjöholm 2014; Saltzman och Sjöholm 2018). Nedan presenteras intervjuutsagor om odling och dess betydelse för studiedeltagare. Många i Håga odlar och det finns, som Ida uttrycker det, ”oändliga möjligheter” att odla i Håga. Nästan alla studiedeltagare odlar i olika skala. Frågan är vad odlingen har för betydelse för personerna och om den har någon djupare mening?

Lena berättar att hon tycker om att odla, men att ryggsbesvär har försvårat det hela. Hon kan inte längre gräva och måste be sina vuxna barn om hjälp med det tyngsta delarna av trädgårdsarbetet, och betalar för vissa tjänster som beskärning av fruktträd. Hon odlar både på en lott och i pallkragar i trädgården och är extra stolt över sina många bärbuskar och fruktträd. Även Johanna berättar att odling är viktigt för henne, speciellt i det yrke hon fortfarande utövar. Tidigare var hon engagerad i gemensamhetsodlingen men orkar inte längre. Nu odlar hon bara i pallkragar i sin trädgård och ber också sina barn om hjälp med det tyngsta. Tintin menar att han skulle vilja säga att egen odling har en djupare betydelse. ”Vi odlar inte för att överleva. Vi odlar inte för att sälja. Vi odlar för att det ser fint ut och det är lite gott” säger Tintin. Karin berättar att hon engagerade sig i gemenskapsodlingen under pandemin och att hon odlat lite grann i sin trädgård. Hon ser sig inte som någon egentlig odlare men hon tycker att det är roligt att se hur det blir när det kommer något vackert och något att äta. Mats som odlade mer förr ser odlingen i Håga som en form av gemenskap genom att man ”hjälp varandra att odla och kanske bekämpa sniglar och köper fröer och byter plantor med varann och så”. Alex ser också odling som en källa till gemenskap, både genom gemenskapsodlingen som han har varit engagerad i och genom odlingslotterna på det sätt som Mats beskrev. Men även trädgården ser han som en källa till gemenskap.

Så odling på tomten som jag sa till dig förut, det gör det här småsnacket. Vi har ju nästan som små villaträdgårdar, jag har turen att ha som en riktig villaträdgård här. Men, så det, det är jätte, jättebra och hjälper till med gemenskapen. (Alex)

Alex beskriver trädgården som jätteviktig, att man har något eget att ro om, att själv få välja vad som ska växa. Det ger också en närmare möjlighet att följa årstiden med trädgården. Vad odlingen sedan betyder för Alex gav oss båda ett skratt:

Alex: Det jag har betydelse. Ja, ingenting för samhället eller ehm [skratt] hållbart boende eller någonting utan bara för mig själv. Kontakten med de andra som är så intresserade här och för att kunna spara pengar i viss mån. Men, hittills har det nog varit motsatsen så att [skratt]. Det tar tid att lära sig att odla bra!

Ronja: Ja visst, absolut! Men så här, vad får du ut av odlandet?

Alex: Ångest och dåligt samvete ordnar det! [skrattar] Och så lite trevliga kontakt med grannar.

Alex skämtar om att odlingen genererar ångest och dåligt samvete. Han pratar om att det tar tid att lära sig odla och att det kostar mer än det smakar innan man fått till det. På frågan om vad odling betyder för Lars svarar han:

Dels att jag får garanterat giftfria saker å stoppa i mig. Jag får färsk och god och nyttig mat, helt enkelt, kryddor, inte minst. Och som inte har transporterats någonstans i princip alls. Och jag får en mer direktkontakt med hur den produceras. Det låter flummigt, men. Jag mår bra, jag ser det. Jag mår bra av det, inte bara det, rent fysiskt och att maten är nyttig utan, jag tror det börjar finnas forskning nu som vi visar att människor mår bra av att odla och köra fingrarna i jorden. Och så finns ju en del studier som tyder på att det påverkar vårt mikrobiom antidepressivt bland annat och liknande. Att folk mår bra, av att påta i jorden och jag känner det ju väldigt starkt, jag mår mycket bättre när jag får gräva i jorden och odla och se att det blir någonting. Det är ju tråkigt när det inte funkar. [...] När det kommer ogräs och sådär. Men man får dessutom om fler gör det så får de också mycket bättre insikter om vad maten kommer ifrån. Vad priset för mat är och priset för bra mat, man börjar förstå vad bra mat är. För att det du köper i ett vanligt snabbköp är inte alltid vidare bra. (Lars)

Odlingen och arbetet kring odlingen är viktigt på flera sätt. Dels upplever han att han mår bättre både psykiskt och fysiskt. Dels ger det en kontroll över odlingsprocessen. Kontrollen handlar om att kunna äta nyttig mat av god kvalitet fri från gifter. Lars ger en viss kritik till den konventionellt odlade maten som köps i affären. På det sättet kan man säga att Lars meningsskapande av odling går i linje med de meningsskapande praktiker som Backa (2018)

beskrivit. Backa (2018) kom fram till att självhushållning kan ses som en samhällskritik genom viljan att äta giftfritt, idealiserande av kroppsarbete och känslan av autenticitet. Även Kims svar på frågorna varför han odlar, vad han odlar och vad det betyder honom, går i linje med Backas slutsatser.

Vi har en liten, alltså alla har möjlighet att odla och vi har från början valt att odla på den lott som vi har möjlighet att bruka. Det gör vi för att det är gott, det känns meningsfullt. Och det är. Ja, men det var egentligen det alltså. Vi får kontroll på en liten del av vår egen matförsörjning. Det är jätteroligt att följa de små plantorna. Det är extra trevligt att bjuda på middag om man gör det utifrån det man själva har odlat. Jag tror att det är en bra syssla både för kroppen och själen och jag tror att det är resurseffektivt ur ett större perspektiv också om fler om fler använder sin trädgård för att odla en del så tror jag det hade blivit mer, alltså på samhällsnivå mer resurseffektivt både i termer av insatsvaror och vad man får ut, men då inkluderar jag förstås ett alltså ett mentalt och fysiskt perspektiv på oss människor också. Jag tror att de flesta människor mår bättre av att plocka en tomat från den egna plantan än ifrån hyllan i butiken. (Kim)

Kim beskriver hur odling skulle kunna ha en mer pedagogisk funktion för många att förstå hur mycket tid och energi som faktiskt går åt till att framställa den mat vi äter. På en samhällsnivå tror han att det skulle vara bra om fler som har mark odlar den, i alla fall lite grann. Han tror att det skulle öka det generella välmåendet och välbefinnandet i samhället.

Mats beskriver en känsla av resonans i odlandet samtidigt som han idealiserar kroppsarbete och tycker om att skapa goda växtförhållanden:

Men, jag blir ju liksom, ungefär som när jag går i naturen att jag är i naturen liksom. Det är en sådan grej också. Man kanske inte tjänar så mycket på det. Men det är roligt att så här följa årstiderna man börjar planera på våren. Och sen sår och sen tar hand om, rensar ogräs och sen så ser man till att det växer bra och sen så skördar man och så tänker man, vad gick bra, vad kan jag göra bättre nästa år. Och jag gillar att gräva i jorden och se till att det blir en bra jord så där. För det är det här växandet som, tilltalar mig, inte bara den här avkastningen då. Och sen så försöka använda den, plätt som man har på bästa sätt för odling eller för, bara trädgård eller bästa sätt. Utan men att man utnyttjar det där man bor. Ja, det är kul att dra upp grönsaker själv. (Mats)

För Mats är odling ett helt års-hjul, från planering till förkultivering, utplantering, ogrärensning, skörd och sen utvärdering innan det börjar om igen. För Ida handlar odling delvis om att kunna ”rodda en krissituation”.

Ja, men det betyder jättemycket. Jag är en liten hamster. Jag tycker om att plocka bär, älskar att plocka svamp. Jag är liksom besatt av det, tycker i alla fall min omgivning. Men det är ju ett sätt att röra sig också, för det är min sämsta gren, det är att träna. [...] En period precis när vi hade flyttat hit då var jag inne på att vi skulle bli självförsörjande i mesta möjliga mån. Och vi skapade en stor trädgård. Ja, men lite känslan av. Faktum är lite så här, om kriget kommer långt innan den här broschyren kom ut och innan det blev ett sådant jävla tjohej och ståhej om det där. Men det ligger liksom i någon slags trygghet att veta att om det skulle skita sig. Då vet jag var jag ska ta vägen, då vet jag vad jag ska ta vägen med mina nära och kära, och så vet jag hur vi ska klara oss liksom med vatten och värme och att ha kunskapen att faktiskt odla och maken är jägare också, så vi kan väl alltid ta fram bössan om det skulle behövas. Nej, men det är också apropå det här med trygghet och grundtrygghet att inte vara helt beroende av andra utan faktiskt. Kunna råda en krissituation. Så det är ju ena sidan det andra är just det här att det är en väldig tillfredsställelse i att hålla på [...]. (Ida)

Hon avslutar med att säga ”det är liksom olika grader i helvetet” apropå om ett krig och en kris skulle urarta på samma sätt som i Gaza. Då spelar hennes kunskaper ingen roll om allt ändå är sönderbombat. För Ida är det en tillfredsställelse, en hobby och en form av träning att odla och vara i skogen och plocka bär och svamp. Hon och hennes man har haft en ambition om att vara självförsörjande, som de inte längre verkar ha. Däremot så ser hon det som en form av krisberedskap att ha kunskapen om hur man faktiskt kan odla sin egen mat på ett effektivt sätt. Något hon känner trygghet och tillfredsställelse i. Även Idas meningsskapande praktiker går i linje med Backa (2018), en samhällskritik. Vid krig eller kris tror hon inte att samhället kommer vara tillräckligt.

För att sammanfatta det tredje avsnittet: Flera av studiens deltagare kan sägas utmana den nyliberala normen genom sina meningsskapande odlingspraktiker i enlighet med Backa (2018) och Sherfeys (2024) tidigare studier. Samtidigt kan rekreationen och den direkta kontakten med jorden, grödorna och naturen ses som en möjlighet till resonans (Rosa 2019). Speciellt när

odlingarna växer bra och tydligt visar att slitet och omsorgen lönar sig. Jag menar att odling, av alla dess slag, är en viktig del för identiteten och platskänslan i Håga.

Avslutande reflektioner

Promenaden slutar till sist. Hemma hos henne, "min guide". Vi tittar på odlingarna, går in och värmer oss. Jag dricker te och ser över min intervjuguide. Har jag ställt alla frågor?

Utifrån Masseys (1994a) begrepp plats har jag försökt att ringa in en tillfällig platskänsla för Håga i Uppsala. Den platskänslan bygger på att Håga som materiell plats kan definieras som rurban. Alltså både rural och urban, med det bästa av båda dessa världar, kan platsen ses som mer hållbar än både staden och landet. De sociala relationer som skapar platskänslan bygger framför allt på bekantskaper mellan grannar. Även en del skav i form av not-in-my-backyard syndrom finns på platsen och gör att den fortsätter att vara i rörelse.

Visionerna för ekobyen brf Hällen blev inte riktigt som det var tänkt. Många nya tekniska lösningar gjorde att mycket av ekoprofilen föll bort när tekniken inte längre fungerade. En åldrande befolkning och bristande engagemang kan göra att platsen kan komma att ta stora vändningar inom en snar framtid. Vad gäller Uppsalahems hyresrätter kommer också stora förändringar ske i form av renoveringar, också inom en snar framtid. Detta har lett till en rädsla för brutna bostadslinjer och renovering när flera personer är rädda för att de inte kommer att ha råd med den nya hyran efter renoveringarna.

Det som jag uppfattar skapar den största attraktiviteten till Håga är naturen. Många av studiedeltagarna beskrev starka band till naturen och jag tolkar det som att det är resonans man söker, i motsats till acceleration och den tids-rumsliga kompressionen. Naturen och odlingen hjälper människor att behålla sin koppling till platsen och minskar alienationen från den. Odlingspraktikerna utöver en möjlighet till resonans tolkas som en kritik mot den nyliberala normen och samhället.

Den här studien har bidragit med en ny kunskap och förståelse för vad ett föreställt attraktivt bostadsområde laddas med i form av föreställningar och förväntningar. Den bidrar också teoretiskt genom att kombinera Doreen Masseys teoretiska ramverk om plats med Hartmut Rosas teorier om social acceleration och resonans.

Ett förslag till fortsatt forskning som jag fick av en studiedeltagare (Kim) var att gräva djupare i generationsproblematiken i brf Hällen. Alltså vilka skillnader och likheter som finns i tankesätt, visioner och engagemang hos de som grundade ekobyen och de som flyttat dit mer nyligen. Denna typ av jämförandestudie kan även utföras på andra platser eller ekobyar som står inför ett generationsskifte.

Referenser

Intervjuer

Transkriberade intervjuer finns tillgängliga för granskning.

Intervju 1. Johann. Datum: 28 februari 2025. Ljudinspelning: 42:44

Intervju 2. Lars. Datum: 3 mars 2025. Ljudinspelning: 02:13:09

Intervju 3. Mats. Datum: 4 mars 2025. Ljudinspelning: 39:02

Intervju 4. Örjan. Datum: 4 mars 2025. Ljudinspelning: 01:49:30

Intervju 5. Alex. Datum: 4 mars 2025. Ljudinspelning: 52:08

Intervju 6. Karin. Datum: 5 mars 2025. Ljudinspelning: 25:07

Intervju 7. Tintin. Datum: 7 mars 2025. Ljudinspelning: 58:04

Intervju 8. Lena. Datum: 11 mars 2025. Ljudinspelning: 50:10 (inspelningen stängde av sig själv, intervjun varade ca 1h 15min)

Intervju 9. Ida. Datum: 19 mars 2025. Ljudinspelning: 01:01:34, Zoom

Intervju 10. Kim. Datum: 25 mars 2025. Ljudinspelning: 53:30, Zoom

Walk-and-talk. ”Guiden”. Datum: 20 mars 2025. Tidsåtgång ca 2h

Arkivmaterial

Berg, P. G. (1996). *Ekoboende i Håga by*. Uppsala Kommunarkiv, 0380-P97/8, Uppsala Stadsarkiv, Uppsala.

Uppsalahem AB (1995). *Framställning om ändring av detaljplan för Håga by 10:9 (ny beteckning) Uppsala*. Uppsalahems arkiv, Dnr 95/1625–1, Uppsala Stadsarkiv, Uppsala

Litteratur

Abrahamsson, K. V., Andersson, H., Berg, P. G. & Ryden, L. (1997). *A sustainable Baltic region Session 7 Community development : approaches to sustainable habitation*. Uppsala: Baltic University Programme, Univ.

- Backa, A. (2018). Den gröna drömmen: Självhushållning, mening, motstånd. *Budkavlen*, 97, ss. 111–137, doi:[10.37447/bk.90629](https://doi.org/10.37447/bk.90629).
- Berg, P. G., Cras-Saar, M. & Saar, M. (2002). *Living dreams: om ekobyggande - en hållbar livsstil*. Nyköping: Scapa förlag
- Berg, P. G. (2002b). Demonstrating sustainability in human habitats: Six resources and 50 aspects of sustainability in Hågabys settlement. I: Rydén, L. & Granvik, M. (red.) *Basic Patterns of Sustainability: Reports from the Superbs Project*. Uppsala: Baltic University Press, ss. 34–38.
- Berg, P. G. (2002c). Developing sustainability in Hågabys village. I: Rydén, L. & Granvik, M. (red.) *Basic Patterns of Sustainability: Reports from the Superbs Project*. Uppsala: Baltic University Press, ss. 39–56.
- Berg, P. G. (2002a). The city as a sustainable living system: Hågabys as a demonstration model of the conditions required for creating a sustainable living system. I: Rydén, L. & Granvik, M. (red.) *Basic Patterns of Sustainability: Reports from the Superbs Project*. Uppsala: Baltic University Press, ss. 24–33.
- Berg, P. G. (2004). Sustainability resources in Swedish townscape neighbourhoods: Results from the model project Hågabys and comparisons with three common residential areas. *Landscape and Urban Planning*, 68(1), ss. 29–52, doi:[10.1016/S0169-2046\(03\)00117-8](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(03)00117-8).
- Berg, P. G. & Nycander, G. (1997). Sustainable neighbourhoods—a qualitative model for resource management in communities. *Landscape and Urban Planning*, 39(2–3), ss. 117–135, doi:[10.1016/S0169-2046\(97\)00050-9](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(97)00050-9).
- Berg, P. G. & Cras-Saar, M. (2002). Sju resurser för att skapa 2000-talets hållbara bostadsområden. I: Berg, P. G., Cras-Saar, M. & Saar, M. (red.) *Living Dreams: om ekobyggande – en hållbar livsstil*. Nyköping: Scapa Förlag.
- Berg, P. G. & Saar, M. (2002). Miljö- och resurssnål teknik. I: Berg, P. G., Cras-Saar, M. & Saar, M. (red.) *Living dreams: om ekobyggande - en hållbar livsstil*. Nyköping: Scapa förlag.
- Bitonti, A. (2022). NIMBY. I: Harris, P. (red.). *The Palgrave Encyclopedia of Interest Groups, Lobbying and Public Affairs*. Palgrave Macmillan, Cham, ss. 916–918.
- Blackwell, T., Holgersen, S., Polanska V. D., Richard, Å., Rolf, H., Wallstam, M. (2023). *Kris i bostadsfrågan*. Göteborg: Daidalos.

- Blehr, B. (1994). *Lokala gemenskaper: en studie av en nordsvensk by på 1980-talet*. Stockholm: Carlssons.
- Borell, K. & Westermark, Å. (2018). Siting of human services facilities and the not in my back yard phenomenon: a critical research review. *Community Development Journal*, 53(2), ss. 246–262.
- Brundtland, G. H. & Hägerhäll, B. (1988). *Vår gemensamma framtid: [rapport från] Världskommissionen för miljö och utveckling under ordförandeskap av Gro Harlem Brundtland*. Stockholm: Prisma.
- Cox, K. (2021). Massey, Marx, and human geography: disjunctures and provocations. *Human Geography*, 14(1), ss. 5–16, doi:[10.1177/1942778620973097](https://doi.org/10.1177/1942778620973097).
- Cras-Saar, M. (2002). Inte expert på ekologiskt boende. I: Berg, P. G., Cras-Saar, M. & Saar, M. (red). *Living dreams: om ekobyggande - en hållbar livsstil*. Nyköping: Scapa förlag.
- Daun, Å. (1976). *Strategi för gemenskap: essäer om boendets och samvarons villkor*. Stockholm: Tiden.
- Daun, Å. (1980). *Boende och livsform*. Stockholm: Tiden i samarbete med Folksam's sociala råd.
- Daun, Å. (1982). *Egennyttan och det sociala medlemskapet*. Stockholm: Tiden.
- Ehn, B. (2001). *Kulturanalyser*. 2., [omarb.] uppl.. Malmö: Gleerups.
- Ehn, S. (1987). *Grannar - behövs dom?: om samhörighet och splittring i modernt boende*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2015). Intervjuer I: Ahrne, G., Svensson, P., (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Frykman, J. & Löfgren, O. (2019). *Den kultiverade människan*. Andra upplagan. Malmö: Gleerups.
- Fägerborg, E. (2011). Intervjuer. I: Kaijser, L. & Öhlander, M. (red.) *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Gunnarsson Payne, J. & Öhlander, M. (2022). Forskningsfrågor - Från kunskapsmål till verktyg. I: Silow Kallenberg, K., Nystrand von Unge, E., & Wiklund Moreira, L. (red.) *Etnologiskt fältarbete: nya fält och former*. Lund: Studentlitteratur.

- Gunnemark, K. (1998). *Hembygd i storstad: om vardagslivets praktik och den lokala identitetens premisser*. Diss. Göteborg:
- Hagström, C. & Nylund Skog, S. (2022). Intervjuer. I: Silow Kallenberg, K., Nystrand von Unge, E., & Wiklund Moreira, L. (red.) *Etnologiskt fältarbete: nya fält och former*. Lund: Studentlitteratur.
- Hanssen, B. (1978). *Familj, hushåll, släkt: en punktundersökning av miljö och gruppaktivitet i en stockholmsk förort 1957 och 1972 enligt hypoteser, som utformats efter kulturhistoriska studier*. Stockholm: Gidlund
- Hastrup, K. (2010). *Kultur: den flexibla gemenskapen*. Lund: Studentlitteratur.
- Holmes, A. G. D. (2020). Researcher Positionality - A Consideration of Its Influence and Place in Qualitative Research - A New Researcher Guide. *Shanlax International Journal of Education*, 8(4), ss. 1–10, doi:<https://doi.org/10.34293/education.v8i4.3232>.
- Hughes Tidlund, I. & von Unge, E. (2022). Etik och kvalitativa metoder. I: Silow Kallenberg, K., Nystrand von Unge, E., & Wiklund Moreira, L. (red.) *Etnologiskt fältarbete: nya fält och former*. Lund: Studentlitteratur.
- Kefala, L. (2024). *Inget riktigt hem: Kvinnors erfarenhet av den tillfälliga bostadsmarknaden i Stockholm*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.
- Massey, D. (1994b). Double articulation: a place in the world. I: Bammer, A. (red.) *Displacements: cultural identities in question*. Bloomington: Indiana Univ. Press.
- Massey, D. (1994a). *Space, place and gender*. Oxford: Polity Press.
- Massey, D. (2005). *For space*. London: SAGE.
- Nilsson, B. (2020). Rurala narrativ: Opposition - makt - moral. I: Lundgren, A. S. (red.) *Makt, moral, motstånd: engagemang för norrländska landsbygder*. Umeå: Umeå universitet
- Nilsson, B. & Lundgren, A. S. (2024). Inledning. I: Nilsson, B. & Lundgren, A. S. (red.) *Att analysera etnografiska material*. Umeå: Bokförlaget h:ström - Text & Kultur.
- Pedersen, R. (2022). *Att göra en ekoby*. [uppsats]. Huddinge: Södertörns högskola.
- Polanska, D. V., Backvall, K., Richard, Å. & Molina, I. (2024). Predatory commodification and housing renovation. *Journal of Urban Affairs*, 46(4), ss. 682–700.

- Pripp, O. (2011). Reflektion och etik. I: Kaijser, L. & Öhlander, M. (red.) *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Purvis, B., Mao, Y. & Robinson, D. (2019). Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability Science*, 14(3), ss. 681–695, doi:[10.1007/s11625-018-0627-5](https://doi.org/10.1007/s11625-018-0627-5).
- Rosa, H. (2013). *Social Acceleration: A New Theory of Modernity*. New York: Columbia University Press.
- Rosa, H. (2014). *Acceleration, modernitet och identitet: tre essäer*. Göteborg: Daidalos.
- Rosa, H. (2019). *Resonance: a sociology of our relationship to the world*. Cambridge: Polity Press.
- Saltzman, K. & Sjöholm, C. (2013). Trädgårdens arbete och redskap: Klassisk etnologi i nya sammanhang. *ETN:LUF Folklivsarkivet i Lund 100 år*, (8), ss. 101–109.
- Saltzman, K. & Sjöholm, C. (2014). Gräva upp och klippa ner – liv och rörelse i villaträdgården. I: *On the move: ACSIS conference 11–13 June Norrköping, Sweden 2013*. Elektronisk resurs. Presenterad vid On the move: ACSIS conference, Norrköping: Linköping University Press.
- Saltzman, K. & Sjöholm, C. (2018). Mitt körsbärsträd och din kirskaål Biosociala gränsförhandlingar i villakvarteren. I: Salomonsson, K. (red.) *Mitt och ditt Etnologiska perspektiv på ägandets kulturella betydelse*. Lund: Lunds universitet
- Sherfey, P. (2024). *Cultivating responsible citizenship: collective gardens at the periphery of neoliberal urban norms*. Diss. Huddinge: Södertörns högskola
- Sjöholm, C., Saltzman, K. & Gunnarsson, A. (2017). *Ett eget utomhus. Perspektiv på livet i villaträdgården*. Göteborg: Makadam förlag.
- Sjöholm, C., Saltzman, K. & Westerlund, T. (2024). *Rötter i rörelse. Kulturarv på trädgårdens marknader*. Lund: Palaver Press akademi.
- Svensson, T. (1995). *Hågas historia*. Uppsala: Fyrisk Tryck AB.
- Sørensen, M. J., Heikkinen, S. & Olsson, E. A. (2019). Time, power and resistance: – Guest editors introduction. *Sociologisk Forskning*, 56(3/4), ss. 197–208.

Thurfjell, D. & Rimmel, A. (2024). 'The forest is my church': Christianity, secularisation and love of nature in a northern European existential field. *Religion*, 54(2), ss. 203–223, doi:[10.1080/0048721X.2023.2234364](https://doi.org/10.1080/0048721X.2023.2234364).

Ullén, I. & Drenzel, L. (2022) Nya analyser av Hågahögen. I: Zachrisson, T., Ullén, I & Olausson, O. (2022). *Håga. Gravhögen och bygden från bronsåldern till nutid*. Uppsala: RK Tryck.

Vetenskapsrådet (2024). *God forskningssed 2024*. Stockholm: Vetenskapsrådet. No. VR2405.

Wollin, E. (2020). Flygskam, klass och ändrade resvanor: Nätnarrativ om tågsemestrade. *Kulturella perspektiv - Svensk etnologisk tidskrift*, 29(1–2), ss. 46–51.

Wollin Elhouar, E. (2014). *Tillhör vi Sveriges framtid?: En etnologisk studie av vardag och hållbarhet i norrländsk glesbygd*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.

Öhlander, M. (2011). Utgångspunkter. I: Kaijser, L. & Öhlander, M. (red.) *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.

Webbplatser el. offentligt tryck

BRF Hågaby 1 (u.å.). <https://hagaby1.bostadsratterna.se/> [2025-07-05]

BRF Hällen (u.å.). <https://www.brf-hallen.se/> [2025-07-05]

Globalmålen (2024). 11 Hållbara städer och samhällen. <https://globalamalen.se/om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/> [2025-08-22].

Hyresrättsföreningen (u.å.). Hur mycket kan hyran höjas efter renovering? <https://www.hyresgastforeningen.se/stod-och-rad/renovering-och-upprustning/finns-det-en-grans-for-hur-mycket-hyran-kan-hojas-efter-en-renovering/> [2025-08-20].

Medlingsinstitutet (2024). Så snittar Sverige. <https://www.mi.se/nyheter/2024/sa-snittar-sverige/> [2025-08-22].

Naturskyddsföreningen (2024). Fem viktiga varor att byta till eko. <https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/5-viktiga-varor-att-byta-till-eko/> [2025-08-20].

Riksantikvarieämbetet (2018). *Områden av riksintresse för kulturmiljövården i Uppsala län (C) enligt 3 kap 6 § miljöbalken*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.

Social Science Bites (2013). Doreen Massey on Space, feb 1.

<https://www.socialsciencespace.com/2013/02/podcastdoreen-massey-on-space/> [2025-07-03]

Uppsala kommun. (1998). *Bilaga B till kommunstyrelsens beslut 1998-05-27: INRÄTTANDE AV NATURRESERVATET HÅGADALEN-NÅSTEN I UPPSALA KOMMUN.* (Dnr 1998:127)

Uppsala kommun: Kommunstyrelsen.

Uppsalahem (u.å). <https://www.uppsalahem.se/bostader/vara-omraden/haga/> [2025-07-04]

Uppsala kommun (u.å.). Befolkningen 2017-2024 för stadsdelar och bygder (NYKO3) till kommunnivå efter delområde och år.

Uppsala kommun (u.å.). Befolkningen 2017-2024 för stadsdelar och bygder (NYKO3) till kommunnivå efter delområde, år, kön och ålder.

Uppsala kommun (u.å.). Befolkningens utbildningsnivå 2017-2024 för stadsdelar och bygder (NYKO3) till kommunnivå efter delområde, år och utbildningsnivå.

Uppsala kommun (u.å.). Genomsnittlig förvärvsinkomst för befolkningen 20-64 år 2022-2023 för stadsdelar och bygder (NYKO3) efter delområde, ålder, år och enhet.

Uppsalahem (2025). 90 renoveringar på gång, (2), *Hemlängtan*. ss. 20–21.

Uppsalakommun (u.å.). Antal personer med utländsk eller svensk bakgrund 2017-2024 för stadsdelar och bygder (NYKO3) till kommunnivå efter delområde, år och utländsk eller svensk bakgrund.

Socialdepartementet. (SFS 1985:568). *Lag om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl.* Stockholm: Socialdepartementet.

Sundvall Å., (u.å.). Hågaby – nybyggda radhus i Uppsala.

<https://akesundvall.se/bostader/upsala/haga/brf-hagaby/> [2025-08-05].

Bilagor

Bilaga A

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Hej!

Jag heter Ronja Pedersen och studerar masterprogrammet i etnologi på Södertörn högskola. Den här vårterminen ska jag genomföra mitt examensarbete och söker personer att intervjua.

Jag är intresserad av att träffa och intervjua Dig som bor i Håga, i Brf Hällen, Brf Hågaby 1 eller i Uppsalahems hyresrätter. Syftet med studien är att få en förståelse för hur människor resonerar kring sitt boende. Jag är intresserad av tankar, drömmar och förväntningar på boende, framtid och livsstil.

Intervjun spelas in och tar ca 30–60 minuter (kan även bli längre). Dina svar är konfidentiella och jag anonymiserar alla deltagare i studien. Intervjun kan ske i ditt hem eller på annan plats som du kan föreslå, alternativt digitalt via Zoom.

Om du är intresserad av att delta och/eller veta mer om studien får du gärna kontakta mig!

Med hopp om att få träffa dig för en intervju!

Ronja Pedersen

Tel: [REDACTED]

E-post: [REDACTED]

Kontaktuppgifter till min handledare

Elisabeth Wollin, lektor i etnologi, Södertörns Högskola

E-post: [REDACTED]

Bilaga B

Samtycke till att delta i Ronja Pedersens masterarbete med fokus på boende i Håga, Uppsala.

Jag har tagit del av informationen om studien och samtycker till att delta i Ronja Pedersens masterarbete med fokus på boende i Håga, Uppsala. Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta deltagandet i studien utan att ange skäl för det. Genom min underskrift väljer jag att delta i studien och godkänner att Södertörns högskola behandlar mina personuppgifter i enlighet med gällande dataskyddslagstiftning och lämnad information.

Datum och ort

Underskrift

Namnförtydligande

Bilaga C

Intervjuguide

Del 1 Information och introduktion

Presentera mig, min uppsats, syfte osv.

Gå igenom samtyckesblanketten och få den underskriven 2 exemplar

Har du några frågor innan vi börjar?

Del 2 Formalia

Ålder, kön, sysselsättning, antal personer i hushållet, upplåtelseform,

Alternativ del 3 Brf Hällen

Kan du berätta om vad som väckte viljan och intresset hos dig att starta/gå med i föreningen?

Kan du berätta om tanken/planen med brf Hällen?

Kan du berätta om hur det är/var att bo i brf Hällen?

Upplevde du att ett boende i brf Hällen innebär att ha en speciell livsstil? → kan du beskriva den livsstilen?

Fick bygget de effekter på platsen/kommunen som ni hoppats?

Varför flyttade du ifrån brf Hällen?

Hur skiljer sig livet före/under/efter ett liv i brf Hällen?

Del 3 Håga

Hur länge har du bott i här? → Stod du i bostadskö länge för att få boende här?

Var bodde du innan du flyttade hit, till Håga?

Kan du berätta om det boendet?

Kan du berätta om varför du flyttade till Håga? (Hade du ett val/var det ett aktivt val)

Kan du beskriva Håga för någon som inte varit här?

Hur upplever du din boendesituation?

Vad är viktigt för dig när det kommer till boende?

Finns det något som du saknar i Håga?

Del 4 Livsstil

Livsstil = sätt att leva sitt liv

Upplever du att du har en specifik livsstil? → OM ja, kan du beskriva den?

Kan du beskriva ditt ultimata drömboende?

Del 5 Teman

Gemenskap, föreningar, grannskapsråd

Engagemang, föreningar, klubbar och grupper

Hållbarhet,

Vad betyder hållbarhet för dig, vad innebär det att leva hållbart?

Skulle du säga att du har ett särskilt intresse för hållbarhet? OM ja, kan du beskriva på vilket sätt?

Odling

Vad, varför, betydelse?

Vad skulle göra att du skulle välja att flyttade ifrån området?

Del 6 Avslutning

Är det något mer du vill säga om det här som jag inte har frågat om?